

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 7 lipca 2015 r.

Poz. 4290

UCHWAŁA NR X/39/15 RADY MIEJSKIEJ W MIŁOSŁAWIU

z dnia 30 czerwca 2015 r.

w sprawie przyjęcia „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Miłosław na lata 2015 – 2018”

Na podstawie art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.) Rada Miejska w Miłosławiu uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się czteroletni program opieki nad zabytkami dla gminy Miłosław w brzmieniu określonym w załączniku do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy Miłosław.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 sierpnia 2015 r. i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej
(-) Hubert Gruszczyński

Załącznik do uchwały Nr X/39/15
Rady Miejskiej w Miłosławiu
z dnia 30 czerwca 2015 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MIŁOSŁAW NA LATA 2015 – 2018

Miłosław, 2015

Zakład Ochrony Środowiska **NATURA**

mgr Roksana Napieralska
63-100 Śrem
ul. Gierymskiego 54
www.natura.net.pl

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MIŁOSŁAW NA LATA 2015 – 2018

Miłosław, 2015

SPIS TREŚCI

- 1. Wstęp**
- 1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
- 1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
- 2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego**
- 2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z Krajowym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
- 2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa
- 2.2.1 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego
- 2.2.2 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego
- 2.2.3 Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym
- 3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Miłosław**
- 3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla Gminy - wykaz
- 3.2. Obiekty zabytkowe nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków - wykaz
- 3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie Gminy
- 3.4. Zabytkowe cmentarze na terenie Gminy
- 3.5. Krajobraz kulturowy

3.6. Zabytki archeologiczne

- 3.6.1 Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków – wykaz
- 3.6.2 Stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej
- 3.6.3 Stanowiska archeologiczne zewidencjonowane i wpisane do rejestru zabytków – zestawienie liczbowe

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa krajobrazu kulturowego

- 4.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego
 - 4.1.1. Zabytki będące własnością gminy
- 4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Miłosław
- 4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
- 4.4. Wynikające z uwarunkowań ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

- 6.1. Gminna ewidencja zabytków
- 6.2. Rozpoznanie perspektyw tworzenia parków kulturowych na terenie gminy
- 6.3. Zasoby zabytków nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego, które można wykorzystać dla tworzenia tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów
- 6.4. Sposoby realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami, o których mowa w pkt 5 wraz z zadaniami

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

9. Wybrane zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Materiały źródłowe

1. WSTĘP

Dla realizacji zadania, jakim jest opieka nad zabytkami, gmina Miłosław podjęła działania na rzecz przyjęcia *Programu opieki nad zabytkami dla gminy Miłosław na lata 2015 – 2018*, zwanego dalej *Programem*.

Program został opracowany zgodnie z wytycznymi Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu zawartymi w piśmie z dnia 29.06.2007 r. znak WN – 4150/230/2007, *Raportem o stanie zabytków w Gminie Miłosław* opracowanym przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu, Poznań, lipiec 2004 r. oraz publikacją Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków *Gminny Program Opieki Nad Zabytkami – Poradnik metodyczny* – praca zbiorowa, Warszawa, 2008.

Program na lata 2015 – 2018 jest drugim tego typu opracowaniem, przy czym poprzedni, sporządzony został na lata 2010 – 2013, a zadania w nim wyznaczone nie zostały zrealizowane w całości, stąd zostały przeniesione do niniejszego *Programu*, gdyż ich realizację nadal uznaje się za uzasadnioną.

Przedmiotem opracowania jest dziedzictwo kulturowe gminy Miłosław, w tym zabytki nieruchome i ruchome oraz archeologiczne, a jego nadrzędnym celem: określenie kierunków działań i wyznaczenie zadań służących ochronie i opiece nad zabytkami analizowanej gminy.

Program zawiera również przegląd dokumentów ustanowionych na szczeblu krajowym (*Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*) i wojewódzkim (strategia, plan zagospodarowania) z odniesieniem ich zapisów do problematyki ochrony zabytków na terenie gminy Miłosław.

Gmina Miłosław położona w południowo – wschodniej Wielkopolsce, w powiecie wrzesińskim, ma charakter miejsko– wiejski, a siedzibą jej władz jest miasto Miłosław.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego (*Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym*, stan na dzień 31.12.2013) gminę zamieszkuje 10 350 osób, z czego około 65% stanowią mieszkańcy obszarów wiejskich. Natomiast powierzchnia gminy wynosi 13 226 ha, przy czym w północnej części przeważa krajobraz rolniczy (pola uprawne), a południową część porastają lasy. Miłosław leży nad rzeką Miłosławką, a południowy skraj gminy przecina rzeka Warta.

Pierwsza pisana wzmianka o Miłosławiu pochodzi z 1314 roku. Miłosław był wówczas wsią, która dzięki położeniu na skrzyżowaniu traktów handlowych Poznań – Puzdry i Września – Nowe Miasto, rozwijała się niezwykle szybko. Miłosław, leżący nad rzeką Miłosławką, był miastem

prywatnym. Od XII do XVI w. był własnością Doliwów Miłosławskich. Prawa miejskie otrzymał najprawdopodobniej w XIV w., jednak dokładna data ich nadania nie jest znana. W 1539 roku, staraniem ówczesnych właścicieli – Piotra i Macieja Górskich, nastąpiła relokacja miasta na prawie magdeburskim, a herb Górskich na tle bramy symbolizującej prawa miejskie stał się herbem miasta. Wraz z odnowieniem praw miejskich nastąpił intensywny rozkwit miasta jako znaczącego ośrodka rzemiosła.

Na przełomie XVI i XVII w. miasto trawiły liczne pożary, a ten, który miał miejsce w 1599 roku zniszczył niemal całe miasto. Miłosław odrodził się dopiero po 1777 roku, kiedy został zakupiony przez Macieja Nowinę Mielżyńskiego z Brudzewa. Spisał on umowę z mieszczanami dotyczącą podniesienia miasta z upadku, dzięki czemu Miłosław został odbudowany i stał się znaczącym ośrodkiem sukiennictwa.

Pod koniec XVIII w. w Miłosławiu rozwinął się również handel, a co za tym idzie stał się miejscem cotygodniowych targów oraz dorocznych jarmarków.

Najwybitniejszymi dziedzicami Miłosławia byli: Seweryn Mielżyński (1804 – 1872) i Józef Kościelski (1845 – 1911), którzy sprawili, że miasto stało się ważnym ośrodkiem polskości w zaborze pruskim. Jednak najdonioślejsze w historii Miłosławia wydarzenia wiążą się z Wiosną Ludów w 1848 roku, bowiem w mieście znajdował się jeden z obozów powstańczych.

Seweryn Mielżyński po powrocie z emigracji rozpoczął ożywioną działalność gospodarczą i kulturalną. W tym miejscu należy wspomnieć o działalności artystycznej hrabiego Mielżyńskiego, spod pędzla którego wyszły m.in. dwa obrazy znajdujące się w kościele św. Jakuba w Miłosławiu. Hrabia zasłużył się przede wszystkim jako kolekcjoner dzieł sztuki, a jego kolekcja malarstwa stanowi część zbiorów Muzeum Narodowego.

Natomiast hrabia Kościelski zgromadził jedną z najświetniejszych w Wielkopolsce prywatnych bibliotek. Był też fundatorem pierwszego na ziemiach polskich pomnika Juliusza Słowackiego. Spadkobiercą hrabiego był jego syn Władysław, po śmierci którego, na podstawie zapisu testamentowego jego żony Moniki, utworzono w Genewie Fundację im. Kościelskich. Fundacja wspiera młodych literatów w kraju i zagranicą, a Nagroda im. Kościelskich ma prestiżowe znaczenie. Od 2002 roku to właśnie Miłosław jest miejscem uroczystości, podczas której wręczana jest Nagroda.

Ziemia miłosławska ze względu na ciekawą i bogatą przeszłość obfituje w zabytki architektoniczne o wysokich walorach historycznych i estetycznych, charakterystyczne dla zabudowy małomiasteczkowej domy, zagrody i folwarki, a mieszkańcy pamiętający opowieści często przekazywane z pokolenia na pokolenie chętnie dzielą się nimi z turystami. Miłosław jest miejscem urokliwym, położonym w malowniczej scenerii. Bez wątpienia jego atrakcje zachęcają do poznania go bliżej.

1.1. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Nie ulega wątpliwości, że głównym celem *Programu* jest poprawa stanu zachowania zabytków położonych na terenie gminy, jak i wykorzystanie ich atrakcyjności na płaszczyźnie turystycznej.

Szczegółowe cele opracowania zostały określone w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23. lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446) i przedstawiają się następująco:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami jest art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23. lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który nakłada na wójta, burmistrza, prezydenta miasta obowiązek sporządzenia na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Jednocześnie, cytowana ustawa obliuguje organ uchwałodawczy gminy (radę) do jego przyjęcia po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami sporządza się, co 2 lata, sprawozdanie, które wójt, burmistrz, prezydent miasta przedstawia radzie gminy.

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

W tym miejscu zostanie przeprowadzona analiza dokumentów strategicznych i planistycznych obowiązujących w kraju i na terenie województwa wielkopolskiego pod kątem znaczenia ich ustaleń i zapisów dla dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław.

W związku z powyższym analizie poddano:

- 1) Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) zaktualizowaną Strategię rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku;
- 3) zmianę Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego;
- 4) inne dokumenty, w tym:
 - Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2013 – 2016,
 - Strategię rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim.

2.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z KRAJOWYM PROGRAMEM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Uchwałą Nr 125/2014 z dnia 24 czerwca 2014 r. Rada Ministrów uchwaliła *Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014 – 2017*.

Jednym ze strategicznych założeń *Krajowego programu* jest wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków, w tym tworzenie podstaw współdziałania z organami samorządu terytorialnego, a jego rolą jest tworzenie warunków wypracowania rozwiązań modelowych oraz ich upowszechnienie, np. poprzez system konferencji i spotkań z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego.

Uzupełnieniem *Krajowego programu* jest system dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków.

W Krajowym programie dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce w trzech podstawowych płaszczyznach:

- organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce,
- stanu zachowania zabytków w Polsce, w tym roli i znaczeni a form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach,
- komunikacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce.

Głównym celem *Krajowego programu* jest wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków poprzez:

- wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
- wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
- tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji, które z kolei realizowane będą w ramach szczegółowych zadań.

Istotnym rozwiązaniem, porządkującym zagadnienia przedstawione w *Krajowym programie* są następujące zagadnienia horyzontalne:

- podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków, w tym jakości merytorycznej decyzji administracyjnych (szkolenia, standaryzacja działań, itp.),
- porządkowanie rejestru zabytków oraz stworzenie wiarygodnej metodologicznie diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C),
- zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.),
- wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków,
- zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowienie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków.

W *Krajowym programie* podkreśla się, że jednostki samorządu terytorialnego wdrażając postanowienia programów opieki nad zabytkami uzupełniają działania państwa w zakresie prawnej ochrony zabytków.

2.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA

2.2.1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku została zatwierdzona przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 19. grudnia 2005 r., a następnie zaktualizowana w 2012 r. *Strategia* wyznacza pola dla przyszłych działań, w tym dla ochrony i kształtowania

środowiska oraz jego zasobów, środowiska kulturowego oraz tożsamości narodowej i regionalnej.

Celami operacyjnymi, wymienionymi w *Strategii* są między innymi: wsparcie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego oraz ochrona i utrwalanie dziedzictwa kulturowego. Pierwszy z nich odnosi się w szczególności do miejsc związanych z budowaniem początków Państwa Polskiego. Natomiast drugi nawiązujący do rozwoju społecznego, którego istotnym elementem jest tożsamość kulturowa, będzie realizowany poprzez:

- promocję kultury regionalnej,
- poprawę warunków dla utrwalania tożsamości oraz upowszechniania dorobku kultury lokalnej i regionalnej,
- ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz historycznego regionu,
- rozwój cyfrowego systemu zarządzania dobrami kultury,
- wsparcie rozwoju kultury jako jednego z kreatywnych sektorów gospodarki regionu i rozwoju przedsiębiorczości w tej dziedzinie,
- wzmocnienie pluralizmu kulturowego jako rozwojowej przeciwwagi dla dziedzictwa kulturowego regionu, odpowiedzialnego za stałe elementy kultury,
- stymulację przepływu treści kulturowych (transfer międzykulturowy) oraz wewnętrznej innowacji w sferze kultury, jako niezbędnych czynników rozwoju kultury,
- zmniejszanie przestrzennych, społecznych i ekonomicznych dysproporcji w dostępie do kultury.

Strategia nie zawiera jednak zapisów dotyczących samej gminy Miłosław.

2.2.2. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Obowiązująca *zmiana Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* przyjęta uchwałą Nr XLVI/690/10 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26. kwietnia 2010 r., opracowana została zgodnie z ustawą z dnia 27. marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Zgodnie z zapisami *Planu* do najistotniejszych uwarunkowań rozwoju gminy Miłosław należy zaliczyć:

- 1) miasto małe o znaczeniu lokalnym, znajdujące się w strefie oddziaływania Poznania oraz mające powiązania przede wszystkim z Wrześnią i Środą Wielkopolską;
- 2) układ urbanistyczny miasta Miłosław wpisany do rejestru zabytków;

- 3) położenie w:
 - strefie wielofunkcyjnego rozwoju terenów otwartych oraz częściowo w strefie kulturotwórczej,
 - obszarze zagrożeń zrównoważonego rozwoju,
 - obszarze o niekorzystnych warunkach społeczno – gospodarczych,
 - obszarze koncentracji obiektów stanowiących zagrożenie dla środowiska;
- 4) w zakresie komunikacji:
 - linia kolejowa nr 281 o znaczeniu lokalnym,
 - droga krajowa nr 15,
 - droga wojewódzka nr 441 o natężeniu przekraczającym średnie natężenie ruchu dla Polski,
 - międzyregionalne drogi rowerowe;
- 5) brak szlaków historyczno – kulturowych.

Plan wyznacza dla gminy Miłosław następujące kierunki rozwoju i tak:

- powiększenie obszaru Żerkowsko – Czeszewskiego Parku Krajobrazowego,
- utworzenie parku kulturowego w centralnej i południowej części gminy.

2.2.3. INNE DOKUMENTY O ZASIĘGU WOJEWÓDZTWA, KTÓRYCH PROBLEMATYKA ZWIĄZANA JEST Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM

2.2.3.1. PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO NA LATA 2013 – 2016

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2013 – 2016 został przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą Nr XXXVIII/763/13 z dnia 28. października 2013 r. (Dz. Urz. Woj. Wielk. z 18.11.2013 r., poz. 6428). Podstawowym zadaniem *Programu* jest koordynowanie i stymulowanie działań na rzecz opieki nad zabytkami.

W *Programie* poruszono zagadnienia związane z dziedzictwem kulturowym gminy Miłosław, poprzez wskazanie w charakterystyce dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego wybranych zabytków (park w Miłosławiu, szkoła w Miłosławiu, rezydencja Seweryna Mielżyńskiego).

2.2.3.2. STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM

Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą Nr X/103/07 z dnia 25. czerwca 2007 roku uchwalił *Strategię rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim*. Dokument określa: priorytety, działania i zadania w zakresie rozwoju turystyki na poziomie województwa.

Zgodnie z analizą przedstawioną w *Strategii* powiat wrzesiński nie został zaliczony do grupy obszarów atrakcyjnych pod względem turystyczno – wypoczynkowym. Oszacowano jednak, że na terenie województwa wielkopolskiego sprzyjające warunki do uprawiania formy turystyki rowerowej, której rdzeń produktu stanowią walory środowiskowe i krajoznawcze, występują między innymi w powiecie wrzesińskim. Podobnie sprawa przedstawia się z turystyką kajakową. Ponadto powiat, w granicach którego leży gmina Miłosław, posiada bardzo dobre warunki rozwoju turystyki tranzytowej.

3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

W rozumieniu ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami „zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.

3.1. OBIEKTY ZABYTKOWE NIERUCHOME O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY – WYKAZ

Na terenie miasta Miłosław znajduje się wiele interesujących obiektów świadczących o jego bogatej historii. Poza nietypowym rynkiem, omówionym szczegółowo w rozdziale 3.5.1., wznosi się tu okazały budynek „Bazaru” pochodzący z 1 poł. XIX w., następnie rozbudowany w 1897 roku. W jego parterze mieściły się restauracja i sklepy, a na piętrze pokoje hotelowe i sala widowiskowa.

Natomiast w najwyższym punkcie Miłosławia znajduje się kościół parafialny św. Jakuba, przy którym mieści się plebania z 2 poł. XIX w. Obecny murowany kościół powstał jako zbór luterański około 1620 roku z fundacji właściciela Miłosławia – Łukasza Górskiego, który przekazał go katolikom. Dziś świątynia jest budowlą o założeniu późnogotyckim, przebudowaną w stylu gotyku romantycznego. Kruchta i fragmenty nawy bocznej przesklepione są krzyżowo, a częściowo kolebkowo. Wyposażenie kościoła pochodzi głównie z XVII i XVIII w.

Przy ul. Zamkowej zachowała się stara szkoła – piętrowy budynek z neogotyckimi szczytami, wzniesiony w latach 1846 – 1848 według projektu Seweryna Mielżyńskiego. W 1897 roku został rozbudowany, a w 1966 roku dostawiono do niego pawilon na boisku szkolnym. W budynku tym mieścił się lazaret dla rannych w bitwie miłosławskiej.

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru	Data rejestru
1.	Bagatelka	dom dawnego nadleśnictwa	1916/A	1983
2.	Biechowo	grodzisko pierścieniowate	1743/A przepisane 49/Wlkp./C	1976 2007
3.	Biechowo	klasztor pofilipiński, ob. plebania	416/A	1968
4.	Biechowo	kościół, ob. parafia p.w. Narodzenia NMP	2463/A	1933
5.	Biechowo	park (ogród klasztorny)	1982/A	1984
6.	Bugaj	zabudowania folwarczne tzw. "Bugaju"	963/A	1970
7.	Bugaj	zameczek myśliwski „Bażantarnia”	253/A	1968
8.	Bugaj	kuźnia	1922/A	1992
9.	Bugaj	grodzisko	2224/A przepisane 50/Wlkp./C	1992 2007
10.	Czeszewo	d. karczma	959/A	1970
11.	Czeszewo	leśniczówka	2206/A	1991
12.	Czeszewo	grodzisko stożkowate	2263/A przepisane 51/Wlkp./C	1993 2007
13.	Czeszewo	kościół p.w. św. Mikołaja	2464/A	1933
14.	Kętbłowo	grodzisko pierścieniowate	1742/A przepisane 52/Wlkp./C	1976 2007
15.	Książno	cmentarzysko okresu żelaza	1740/A przepisane 53/Wlkp./C	1976 2007
16.	Mikuszewo	pałac	2208/A	1991
17.	Mikuszewo	park	1979/A	1984
18.	Miłosław	zespół pałacowo - parkowy	2304/A	1994
19.	Miłosław, ul. Zamkowa 13	d. szkoła	1105/A	1970
20.	Miłosław	oficyna	1738/A	1975
21.	Miłosław, ul. Zamkowa 20	dom	1915/A	1983
22.	Miłosław, Pl. Wiosny Ludów 14	dom	1914/A	1983
23.	Miłosław, Pl. Wiosny Ludów 24	dom "Bazar"	1924/A	1983
24.	Miłosław, ul. Wrzesińska 24	dom	2222/A	1992
25.	Miłosław	kościół ewangelicki, ob. sala koncertowa, wystaw, galerii	1923/A	1983
26.	Miłosław	kościół par.p.w. św. Jakuba	954/A	1970
27.	Miłosław	założenie urbanistyczne	2278/A	1993
28.	Nowa Wieś Podgórna	piwnice d. dworu myśliwskiego	955/A	1970
29.	Orzechowo	cmentarzysko	54/Wlkp./C	1976

Źródło: rejestr zabytków województwa poznańskiego i wielkopolskiego.

Niedaleko szkoły wznosi się dawny kościół ewangelicki, zbudowany w latach 1870 – 1872, częściowo z funduszy króla pruskiego. Jego budowniczym był Polak Teofil Rakowski. Kościół jest budowlą jednonawową z wydzielonym trójbocznie zamkniętym prezbiterium, po bokach którego znajduje się niewielka zakrystia, a od południowej wysoka, kwadratowa wieża nakryta dachem namiotowym. Wewnątrz nawę obiega drewniana empora wsparta na drewnianych kolumnkach. Teren przykościelny ogrodzony neogotyckim murem ceglany z metalowymi kratami. Kościół został odrestaurowany i od 1977 roku mieściło się w nim muzeum, obecnie pełni funkcję sali koncertowej, wystaw, galerii pod zarządem Starostwa Powiatowego.

Na zamknięciu osi średniowiecznego rozplanowania miasta rozciąga się rozległy park krajobrazowy z pałacem. Pałac był siedzibą właścicieli dóbr miłosławskich. Nieopodal bramy stoi dom ogrodnika zbudowany w 1854 roku. Jest to nieregularna i częściowo oszarpowana budowla, z piętrową częścią środkową i okrągłą wieżą (dziś obniżoną). Na niewielkim wzniesieniu parku stoi okazały pałac. Obecna budowla powstała w III etapach w ciągu XIX w. Najpierw powstała murowana budowla mieszkalna zwana altaną lub kasynem. Była to niewielka willa mieszcząca pokoje gościnne i reprezentacyjne. Rozbudował ją Seweryn Mielżyński o zachodnie skrzydło boczne z loggią i wieżą, a następnie o dwa skrzydła w elewacji południowej. W efekcie budynek uzyskał charakter willi w stylu włoskiego renesansu. Kolejnej przebudowy dokonał Józef Kościelski, który dodał od frontu symetryczne skrzydła i imponującą fasadę z czterokolumnowym portykiem jońskim, podwyższył wieżę, zwieńczył elewację balustradą, czym nadał budowli cechy pałacu w stylu neorenesansowym. W czasie II wojny światowej pałac został częściowo spalony i wysadzony w powietrze. W latach 60. XX w. został zaadaptowany na szkołę, co wiązało się z całkowitą zmianą układu wnętrza. Obecnie swą sylwetą i malowniczym układem brył z wielkim portykiem kolumnowym poprzedzonym schodami i wyniosłą, kwadratową wieżą nawiązuje do kształtu, jaki uzyskał w końcu XIX w. Obok pałacu wznosi się piętrowa, neogotycka oficyna, złożona z kilku brył opiętych skarpami. W jej pobliżu stoi dawny dom stangreta (czworak), zbudowany w poł. XIX w., wchodzący już w skład zabudowań Bugaju.

W rejonie ul. Wrzesińskiej zachowało się kilka okazałych budynków z przelomu XIX i XX w., a wśród nich willa dawnego właściciela browaru z zabudowaniami browaru w głębi oraz budynek Urzędu Gminy z pocz. XX w.

Na południe od miasta znajduje się miejscowość Bagatelka, w której na niewielkim wzniesieniu położony jest budynek dawnej leśniczówki, zbudowany w 1849 roku według projektu Seweryna Mielżyńskiego. Przed frontem budynku odsłonięto pomnik – kamień, ku czci trzech nadleśniczych, gorących patriotów: Filipa Skoraczewskiego, Władysława Wiewiórkowskiego i Władysława Żyźniewskiego.

Około 6 km od Miłosławia leży miejscowość Biechowo, w centrum której stoi późnobarokowy pofilipiński zespół klasztorny, zarządzany od 1969 roku przez ojców paulinów. Klasztor zbudowano w latach 1734 – 1750. Otoczony jest murem z bramą z końca XVIII w. W jego skład wchodzi kościół trójnawowy, halowy, z dwiema niskimi wieżami w fasadzie dobudowanymi po 1777 roku, nakrytymi hełmami stożkowymi w XIX w. Gruntownie odnowiony w latach 1969 – 1991 stanowi Sanktuarium Matki Boskiej Pocieszenia. Od zachodu do kościoła przylega klasztor nakryty polskim dachem łamanym, rozbudowany przez paulinów w 1995 roku. W zespole znajduje się także piękny ogród przyklasztorny.

W zespole folwarcznym w miejscowości Bugaj wznosi się oficyna – rządówka z 2 poł. XIX w. o charakterze pałacu eklektycznego. W 1965 roku dobudowano do niej dom dla emerytów ówczesnego PGR. W obszernym zespole budynków gospodarczych, zgrupowanych wokół podwórza gospodarczego o kształcie nieregularnego czworoboku, częściowo zachowały się zabudowania z poł. XIX w. wzniesione przez Seweryna Mielżyńskiego według wzorów francuskich, m.in. trzykondygnacyjny spichlerz z około 1860 roku, niewielka kuźnia z poł. XIX w. oraz masywny kompleks budynków gorzelnicy z 2 poł. XIX w. i dawnego browaru z końca XIX w., zaadaptowanego później na młyn. Niedaleko stoją budynki mieszkalne: ósmiorak z 2 poł. XIX w. oraz zespół 8 neogotyckich czworaków wzniesionych w poł. XIX w. według projektu Seweryna Mielżyńskiego.

W odległości około 1 km od Bugaju, na pagórku wśród lasu i stawów rybnych widnieje Bażantarnia z romantycznym zameczkiem myśliwskim zbudowanym w poł. XIX w., najpewniej według projektu Seweryna Mielżyńskiego. Zameczek w formie średniowiecznego zespołu obronnego o rozczłonkowanej bryle, do którego od zachodu przylega wysoka, czworoboczna wieża o ściętych narożach, a od wschodu smukła, ośmioboczna wieżyczka o ostrosłupowym dachu, wyglądem przypominająca minaret. Zameczek częściowo otacza mur obronny z otworami strzelniczymi i krenelażem, niewysoką, okrągłą basztą narożną, malowniczą drewnianą czatownią o ozdobnej konstrukcji.

W centrum miejscowości Czeszewo znajduje się zabytkowa karczma o konstrukcji szachulcowej, zbudowana zapewne w końcu XVIII w., nakryta wysokim czterospadowym dachem polskim łamanym. Jest to jeden z nielicznych tego typu obiektów zachowanych w Wielkopolsce. Niedaleko wznosi się drewniany kościół św. Mikołaja, zbudowany w 1792 roku, o konstrukcji zrębowej, kryty gontowym dachem, nad którym widnieje barokowa wieżyczka sygnaturki z hełmem. Jednonawowy, z węższym i niższym prezbiterium, przy którym od północy usytuowana jest zakrystia z przedsionkiem z 1927 roku, a przy nawie od południa – kuchta. W nawie obecnego kościoła widnieje polichromia z pocz. XX w. o motywach roślinnych.

W miejscowości Mikuszewo rozciąga się park krajobrazowy z 2 poł. XIX w. W parku wznosi się piętrowy, neorenesansowy pałac z około 1890 roku, o rozczłonkowanej bryle, z narożną, czworoboczną wieżą, zwieńczoną czworobocznym hełmem. Do pałacu prowadzi stara aleja lipowa. W sąsiedztwie pałacu znajdują się zabudowania pofolwarczne z 2 poł. XIX w., z dawną rządcówką.

Wszystkie obiekty zabytkowe zostały szczegółowo opisane przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu na kartach ewidencyjnych.

3.2. OBIEKTY ZABYTKOWE NIERUCHOME UJĘTE W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW - WYKAZ

L.p.	Miejscowość	Obiekt główny	Elementy składowe
1	Bagatelka	Zespół leśniczówki	a) leśniczówka, mur., ok. poł. XIX; b) 2 budynki gospodarcze (połączone), mur., 2 poł. XIX
2	Białe Piątkowo	Zespół folwarczny	a) stajnia i obora, ob. magazyn, mur., 1878, b) 2 obory, mur., 4 ćw. XIX, c) chlewnia, ob. kurnik, mur., k. XIX, d) stodoła, ob. stodoła i owczarnia, mur., 4 ćw. XIX, e) spichlerz, ob. magazyn, mur., 4 ćw. XIX, f) kuchnia i magazyn, ob. magazyn, mur., k. XIX, g) 2 dwojaki, ob. domy nr 26 i 27, mur., 2 poł. XIX, h) czworak, ob. dom nr 19, mur., 4 ćw. XIX, i) ośmiorak, ob. dom nr 29, mur., 4 ćw. XIX
3	Białe Piątkowo	Dom nr 15, mur., 1935	
4	Białe Piątkowo	Dom nr 16, mur., 1910	
5	Białe Piątkowo	Dom nr 18, mur., 2 dek. XX	
6	Białe Piątkowo	Dom nr 31, mur., k. XIX	
7	Biechowo	Zespół klasztorny Filipinów, ob. paulinów	a) kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP, mur., 1734 - 1750, dokończony ok. 1765, wieże po 1777, hełmy wież XIX b) klasztor, ob. plebania, mur., 1734 - 1750, c) ogrodzenie z bramą, mur. i mur.-żel., k. XVIII, d) ogród, k. XVIII i XX
8	Biechowo	Szkoła, mur., XIX/XX	
9	Biechowo	Zespół folwarczny (dawne gospodarstwo klasztorne)	a) stajnia i chlewnia, mur., lata 20 XX, b) obora, ob. magazyn, mur., 4 ćw. XIX, c) spichlerz, mur., 4 ćw. XIX, d) przedszkole, mur., lata 20-30 XX, e) dwojak, ob. dom nr 16, mur., 1923, f) czworak, ob. dom nr 22, mur., 4 ćw. XIX, g) dom, ob. dom nr 37, mur., XIX/XX
10	Biechowo	Dom z częścią gospodarczą nr 2, mur., 1893	
11	Bugaj	Zespół zamczku myśliwskiego Mileżyńskich tzw. bażantarnia, mur., ok. poł. XIX,	a) zameczek, b) most arkadowy z amboną myśliwską drewn., c) budynek gospodarczy, d) mur obronny ze strzelnicami; proj. S. Mielżyński
12	Bugaj	Zespół folwarczny Mielżyńskich	a) rządówka, mur., 2 poł. XIX, remont. 1965, b) stajnia, mur., 4 ćw. XIX, c) stodoła, mur., 2 poł. XIX, d) spichlerz, ob. magazyn, mur., 2 poł. XIX, e) kuźnia, mur., ok. poł. XIX, f) gorzelnia, mur., 2 poł. XIX, g) browar, ob. młyn, mur., k. XIX, h) dom ogrodnika, mur., ok. poł. XIX, i) szklarnia, mur., k. XIX, j) ogrodzenie z 3 bramami, mur., ok. poł. XIX - k. XIX, k) 8 czworaków, ob. domów nr 8 - 16, mur., ok. poł. XIX, proj. S. Mielżyński, l) ośmiorak, mur., 4 ćw. XIX, m) szkoła, ob. przedszkole, mur., XIX/XX

13	Chlebowo	Szkoła, mur., pocz. XX	
14	Chlebowo	Zagroda nr 28	a) dom, drewn., pocz. XX, b) obora, mur., 1 ćw. XX
15	Chlebowo	Dom nr 22, mur., 4 ćw. XIX	
16	Chrustowo	Pozostałości zespołu folwarcznego	a) stajnia i chlewnia, ob. owczarnia, mur., 4 ćw. XIX, b) ośmiorak, mur., 4 ćw. XIX
17	Czeszewo	Zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Mikołaja	a) kościół, drewn., 1792, b) dzwonnica, drewn., 1792 (?), c) plebania, mur., 1903
18	Czeszewo	Dom parafialny, mur., 1931	
19	Czeszewo	Szkoła, mur., 1 dek. XX	
20	Czeszewo	Karczma, szach., k. XVIII (?),	
21	Czeszewo	Zespół folwarczny	a) rządówka, mur., 4 ćw. XIX, b) dwojak, ob. dom nr 9, mur., 1 dek. XX, c) stodoła, mur., 4 ćw. XIX, d) magazyn, mur., 4 ćw. XIX
22	Czeszewo	Dom nr 17, szach., 4 ćw. XIX	
23	Czeszewo	Dom nr 32, mur., 1 dek. XX	
24	Czeszewo	Dom nr 39, mur., 1932	
25	Czeszewo	Dom nr 46, mur., 1931	
26	Czeszewo	Dom nr 60, drewn., 1 ćw. XX	
27	Czeszewo	Dom nr 66, szach., 1 ćw. XX	
28	Czeszewo	Dom nr 78, drewn.-glin., 3ćw.XIX	
29	Czeszewo	Dom nr 82, mur., 1901	
30	Czeszewo	Dom nr 83, glin. (oszalowany), 3 ćw. XIX	
31	Czeszewo	Dom nr 86, szach., 3 ćw. XIX	
32	Czeszewo	Dom nr 99, szach., 3 ćw. XIX	
33	Czeszewo	Dom nr 110, szach., 3 ćw. XIX	
34	Czeszewo	Dom nr 115, mur., pocz. XX	
35	Czeszewo	Dom nr 142, mur., 1904	
36	Czeszewo	Dom, mur., lata 20 - 30 XX	
37	Czeszewo-Budy	Zespół folwarczny	a) rządówka, mur., k. XIX, b) obora, mur., 1 ćw. XX, c) chlewnia, mur., 4 ćw. XIX, d) olejarnia, ob. skład, szach., 4 ćw. XIX
38	Franulka	Pozostałości zespołu folwarcznego	a) obora, ob. owczarnia, mur., 4 ćw. XIX, przedłużona po 1945, b) stodoła, ob. owczarnia, mur., 1877
39	Gorzyce	Zespół szkoły, ob. zagroda nr 12	a) szkoła, mur. pocz. XX, b) stodoła, szach., pocz. XX, c) budynek gospodarczy, mur. pocz. XX
40	Gorzyce	Zespół dworski	a) dwór, mur., 4 ćw. XIX, b) park krajobrazowy, 4 ćw. XIX, c) obora, ob. stodoła i magazyn, mur., k. XIX, d) stodoła, mur., 4 ćw. XIX, e) kuźnia, mur., 4 ćw. XIX, f) dwojak, ob. dom nr 9, mur., 2 poł. XIX, g) sześciorek, ob. dom nr 10, mur., 4 ćw. XIX
41	Gorzyce	Dom nr 5, mur., lata 20 XX	
42	Kębłowo	Szkoła, mur., 2 dek. XX	
43	Kębłowo	Zespół folwarczny	a) rządówka, mur., XIX/XX, b) obora, mur., k. XIX, c) stodoła, mur., k. XIX, d) trojak, mur., 4 ćw. XIX, e) czworak, mur., 2 poł. XIX, f) czworak, szach., k. XIX, g) sześciorek, mur., 4 ćw. XIX

44	Kozubiec	Pozostałości zespołu folwarcznego	a) spichlerz, mur., 1 ćw. XX, b) 2 czworaki, ob. domy nr 3 i 6, mur., 2 poł. XIX, c) ośmiorak, ob. dom nr 7, mur., k. XIX
45	Książno	Szkoła, mur., pocz. XX	
46	Książno	Skład kolonialny, mur., pocz. XX	
47	Książno	Dom nr 24, mur., 1910	
48	Książno	Dom nr 6, mur., pocz. XX	
49	Książno	Dom z cz. gospodarczą nr 13a, mur., 4 ćw. XIX	
50	Książno	Dom z cz. gospodarczą nr 25, mur., 2 dek. XX	
51	Książno	Dom nr 29, mur., 1910	
52	Książno	Dom nr 32, mur., 2 dek. XX	
53	Lipie	Zespół folwarczny	a) chlewnia i magazyn, mur., 4 ćw. XIX, b) stodoła, mur., XIX/XX, c) dwór - gorzelnia, ob. biuro, mur., XIX/XX, przebud. pocz. XX, d) czworak, mur., 4 ćw. XIX, e) ośmiorak, ob. dom nr 25, mur., 1 dek. XX,
54	Mikuszewo	Zespół szkoły	a) szkoła, ob. dom nr 46, mur., pocz. XX, b) stodoła, mur., XIX/XX
55	Mikuszewo	Zespół zajazdu "Na rozdrożu"	a) zajazd, mur., 4 ćw. XIX, b) stodoła, szach. - mur., 4 ćw. XIX
56	Mikuszewo	Zespół dworsko - folwarczny	a) dwór, mur., ok. 1890, b) rządcówka, ob. dom nr 15, mur., k. XIX, c) dom pracowników gorzelni, ob. dom nr 22, mur., k. XIX, d) obora, mur., 4 ćw. XIX, e) obora, ob. dom z częścią gospodarczą nr 18, mur., 4 ćw. XIX, f) owczarnia, ob. dom z częścią gospodarczą, mur., 4 ćw. XIX, g) owczarnia, ob. budynek wielofunkcyjny nr 23, mur., 4 ćw. XIX, h) stajnia, ob. dom nr 20, mur., 4 ćw. XIX, i) stodoła i chlewnia, ob. dom nr 20, mur., 4 ćw. XIX, j) stodoła, ob. nr 15, mur., 4 ćw. XIX, k) park krajobrazowy, k. XIX, kolonia mieszkalna: l) czworak, ob. dom nr 47 i 48, mur., 4 ćw. XIX, m) czworak, ob. domy nr 50, 51, 52 i 53, mur., 4 ćw. XIX, n) czworak, ob. dom nr 54, 55, 56, 57 mur., 4 ćw. XIX, o) czworak, ob. dom nr 58, mur., 4 ćw. XIX
57	Mikuszewo	Zagroda nr 25	a) dom, mur., 1909, b) obora, mur., 1 dek. XX
58	Mikuszewo	Zagroda nr 36	a) dom, mur., pocz. XX, b) budynek gospodarczy, mur. - drewn., pocz. XX
59	Mikuszewo	Dom nr 4, mur., 1908	
60	Mikuszewo	Dom nr 26, mur., 1914	
61	Mikuszewo	Dom nr 31, mur., 1 dek. XX	
62	Mikuszewo	Dom nr 45, mur., 1 dek. XX	
63	Mikuszewo	Dom, ob. poczta, mur., 4 ćw. XIX	
64	Mikuszewo	Stodoła, mur., 1 dek. XX	
65	Splawik k. Mikuszewa	Zespół leśniczówki	a) leśniczówka, mur., pocz. XX, b) stodoła, mur., lata 20 XX

66	Miłosław	Układ urbanistyczny poł. XV - k. XIX	
67	Miłosław	Zespół kościoła parafialnego pw. św. Jakuba	a) kościół (pierwotnie luterański), mur., ok. 1620, b) dzwonnica, mur., ok.1850, proj. S. Mielżyński (?), c) ogrodzenie, mur., poł. XIX, d) plebania, ul. Kościelna nr 8, mur., 4 ćw. XIX, e) rzeźba św. Wawrzyńca z pomnika Kosynierów
68	Miłosław	Kościół Ewangelicko – Augsburski, ob. sala koncertowa, wystaw, galerii, mur., 1872, wieża 1879	
69	Miłosław, ul. Pałczyńska	Kaplica cmentarna, mur., 4 ćw. XIX	
70	Miłosław	Magistrat(?), ob. Urząd Gminy, ul. Wrzesińska, mur., 1 ćw. XX	
71	Miłosław	Szkoła, ul. Zamkowa, mur., ok. Poł. XIX, proj. S. Mielżyński	
72	Miłosław, ul. Dworcowa	Zespół dworca kolejowego	a) dworzec, mur., lata 80 XIX, b) 3 domy nr 2, 4 i 6, mur., pocz. XX, c) dom, ul. Mostowa 3, mur., pocz. XX
73	Miłosław	Remiza strażacka, późn. łaźnia miejska, ul. Wrzesińska, mur., pocz. XX	
74	Miłosław, ul. Zamkowa	Zespół pałacowy, ul. Zamkowa	a) pałac, pierwotnie willa zw. altaną lub kasynem, mur., lata 20 XIX, b) oficyna, mur., ok. poł. XIX, c) dom ogrodnika, mur., ok. poł. XIX, d) brama, żel., XVIII, e) ogrodzenie, mur., ok. poł. XIX i XX, f) park krajobrazowy, przed poł. XIX, proj. S. Mielżyński, zmoderni- zowany XIX/XX, g) pomnik J. Słowackiego
75	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 1, mur., pocz. XX	
76	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 1a, mur., 1 ćw. XX	
77	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 3, mur., k. XIX	
78	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 4, mur., 4 ćw. XIX	
79	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 6, mur., pocz. XX	
80	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 7, mur., 4 ćw. XIX	
81	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 9, mur., 4 ćw. XIX	
82	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 10, mur., XIX/XX	
83	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 11, mur., 2 poł. XIX	
84	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 14, mur., 4 ćw. XIX	
85	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 15, mur., pocz. XX	
86	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 16, mur., 4 ćw. XIX	
87	Miłosław, ul. Kościelna	Dom nr 1, mur., 3 ćw. XIX	
88	Miłosław, ul. Kościelna	Dom nr 2, mur., k. XIX	
89	Miłosław, ul. Kościelna	Dom nr 3, mur., 3 ćw. XIX	
90	Miłosław, ul. Kościelna	Dom nr 6, mur., 3 ćw. XIX	
91	Miłosław, ul. Kręta	Dom nr 2, mur. pocz. XX	
92	Miłosław, ul. Łąkowa	Dom nr 4, mur., 1935	
93	Miłosław, ul. Niepodległości	Dom nr 4, mur., XIX/XX	
94	Miłosław, ul. Niepodległości	Dom nr 5, mur., k. XIX	
95	Miłosław, ul. Niepodległości	Dom nr 9, mur., 1905	
96	Miłosław, ul. Niepodległości	Dom nr 10, mur., 1 ćw. XX	
97	Miłosław, ul. Pałczyńska	Dom nr 6, mur., pocz. XX	

98	Miłosław, ul. Pałczyńska	Dom nr 3, ob. komisariat policji, mur., pocz. XX	
99	Miłosław, ul. Poznańska	Zespół domu nr 2	a) dom, mur., 4 ćw. XIX, b) stolarnia, mur., 4 ćw. XIX
100	Miłosław, ul. Poznańska	Dom nr 2a, mur., 4 ćw. XIX	
101	Miłosław, ul. Poznańska	Dom nr 3, mur., 4 ćw. XIX	
102	Miłosław, ul. Poznańska	Dom nr 9, mur., lata 20 XX	
103	Miłosław, ul. Poznańska	Dom nr 13, mur., lata 30 XX	
104	Miłosław, ul. Poznańska	Dom nr 14, mur., 1913	
105	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 1, mur., 3 ćw. XIX	
106	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 2, mur., 1911	
107	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 3, mur., lata 20-30 XX	
108	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 5, mur., 4 ćw. XIX	
109	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 8, mur., 1 dek. XX	
119	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 9, mur., 1937	
111	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 10, mur., l. 20 – 30 XX	
112	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 11, mur., k. XIX	
113	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 13, mur., 4 ćw. XIX	
114	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 20, mur., 1 ćw. XX	
115	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 22, mur., k. XIX	
116	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 23, mur., pocz. XX,	
117	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 24, mur., lata 20 XX	
118	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 27, mur., 4 ćw. XIX	
119	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 28, mur., 4 ćw. XIX	
120	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 32, mur., pocz. XX	
121	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 43, mur., lata 40 XX	
122	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 58, mur., lata 40 XX	
123	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 2, mur., k. XIX	
124	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 3, mur., pocz. XX	
125	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 4, mur., k. XIX	
126	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 5, mur., k. XIX	
127	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 6, mur., 1 ćw. XX	
128	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 9, mur., 1 ćw. XX	
129	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 10, mur., 1 ćw. XX	
130	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 12, mur., 1902	
131	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 14, mur., pocz. XX	
132	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 15, mur., pocz. XX	
133	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 16, mur., k. XIX	
134	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 19, mur., pocz. XX	
135	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 20, mur., lata 20 XX	
136	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 21, mur., pocz. XX	
137	Miłosław, ul. Wiewiórkowskiego	Dom nr 1., mur., 1 ćw. XX	
138	Miłosław, ul. Wiewiórkowskiego	Dom nr 3, mur., 1 ćw. XX	
139	Miłosław, ul. Wiewiórkowskiego	Dom nr 4, mur., pocz. XX	
140	Miłosław, ul. Wiewiórkowskiego	Dom nr 5, mur., lata 20 XX	
141	Miłosław, ul. Wiewiórkowskiego	Dom nr 7, mur., lata 20 XX	
142	Miłosław, ul. Wiewiórkowskiego	Dom nr 11, mur., lata 20 XX	
143	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 1, mur., 1 ćw. XX	
144	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 3, mur., pocz. XX	
145	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 4, mur., 1911	
146	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 6, mur., 4 ćw. XIX	

147	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 7, mur., lata 20 XX	
148	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 8, mur., 1 ćw. XX	
149	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 9, mur., 4 ćw. XIX	
150	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 10, mur., 1 ćw. XX	
151	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Zespół domu nr 11	a) dom, mur., 4 ćw. XIX, b) gołębnik, mur. - szach., k. XIX
152	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 12, mur., lata 20. XX	
153	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 14, mur., 1851, proj. Seweryn Mielżyński, przebud.	
154	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 15, mur., lata 30 XX	
155	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 16, późn. kino, mur., 4 ćw. XIX	
156	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 17, mur., 4 ćw. XIX	
157	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 18, mur., k. XIX	
158	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 19, mur., pocz. XX	
159	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 20, mur., pocz. XX	
160	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 21, mur., lata 20 XX	
161	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 22, mur., 4 ćw. XIX	
162	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 23, mur., 4 ćw. XIX	
163	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom „Bazar”, nr 24, mur., pocz. XX	
164	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 1, mur., pocz. XX	
165	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 2, mur., 1 ćw. XX	
166	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 4, mur., pocz. XX	
167	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 5, mur., pocz. XX	
168	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 5a, mur., pocz. XX	
169	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 6, mur., lata 20 XX	
170	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 11, mur., 1 ćw. XX	
171	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 14, mur., 1 ćw. XX	
172	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 21, mur., 1 ćw. XX	
173	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 1., mur., 1900	
174	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 2, mur., 4 ćw. XIX	
175	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 3, mur., pocz. XX	
176	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 4, mur., 3 ćw. XIX	
177	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 6, mur., 3 ćw. XX	
178	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 8, mur., pocz. XX	
179	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 10, mur., ok. poł. XIX	
180	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 12, mur., pocz. XX	
181	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 14, mur., pocz. XX	
182	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 15, mur., 3 ćw. XIX	
183	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 18, mur., 1868	
184	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 18a, mur., 4 ćw. XIX	
185	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 19, mur., 1894	
186	Miłosław, ul. Wrzesińska 24	Zespół Browaru Rabskiego	a) browar, mur., 1886-1887, bud. Rabski, b) 2 budynki gosp., mur., k. XIX, c) willa, mur., 1886-1887, bud. Rabski
187	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Fabryka, mur., lata 20 XX	
188	Miłosław, ul. Pałczyńska	Młyn, ob. użytkowanie nieznane, mur., 1 ćw. XX	
189	Nowa Wieś Podgórna	Szkoła, ob. dom nr 29, mur., 4 ćw. XIX	
190	Nowa Wieś Podgórna	Urząd celny, mur., XIX/XX	

191	Nowa Wieś Podgórna	Zagroda nr 14	a) obora, mur., 1 ćw. XX, b) chlew, mur., 1 ćw. XX
192	Nowa Wieś Podgórna	Dom nr 9, mur., 1895	
193	Orzechowo	Szkoła, ob. dom nr 14, mur., 1 dek. XX	
194	Orzechowo	Zespół dworca kolejowego	a) dworzec, mur., ok. 1900, b) 3 domy pracownicze, mur., pocz. XX: ul. Dębińska 2, ul. Dworcowa 16, ul. Kolejowa 1
195	Orzechowo, ul. Dworcowa	Dom nr 4, mur., 1 ćw. XX	
196	Orzechowo, ul. Klubowa	Dom nr 4, mur., 1905	
197	Orzechowo, ul. Klubowa	Dom nr 6, mur., 1 dek. XX	
198	Orzechowo, ul. Krótka	Dom nr 1, mur., 1 dek. XX	
199	Orzechowo, ul. Krótka	Dom nr 5., mur., 1 ćw. XX	
200	Orzechowo, ul. Miłosławska	Dom nr 6, mur., 1927	
201	Orzechowo ul. Miłosławska,	Dom nr 64, mur., 1 ćw. XX	
202	Orzechowo, ul. Miłosławska	Dom nr 66, mur., 1 ćw. XX	
203	Orzechowo, ul. Poprzeczna	dom nr 2, mur., lata 20. XX	
204	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 2, mur., 1914	
205	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 8, glin., pocz. XX	
206	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 9, szach., pocz. XX	
207	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 15, późn. restauracja, mur., 1 ćw. XX	
208	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 23, mur., 1912	
209	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 28, mur., 1927	
210	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 35, mur., 1927	
211	Orzechowo, ul. Szkolna	Dom nr 5, mur., 1914	
212	Orzechowo, ul. Szkolna	Dom nr 8, mur., 1 dek. XX	
213	Orzechowo, ul. Miłosławska	Zakład produkcji sklejk	a) kościół, ob. magazyn, drew., 1925 b) budynek mieszkalny i administracyjny, mur., 1894 c) budynek kadry pracow- niczej, ob., przedszkole, mur., 1935
214	Pałczyn	2 dróżnicówki kolejowe, mur., lata 20-30 XX	
215	Pałczyn	Pozostałości zespołu dworskiego	a) park krajobrazowy, k. XIX, b) rząd- cówka, mur., 1916, c) obora, mur., 4 ćw. XIX, d) chlewnia, mur., 4 ćw. XIX, e) 3 sześcioraki, mur., 4 ćw. XIX
216	Pałczyn	Dom nr 29, mur., 1910	
217	Pałczyn	Dom nr 35, mur., 1911	
218	Pałczyn	Obora w zagrodzie nr 36, mur., 2 dek. XX	
219	Pałczyn	Most drogowy, kamienno- cegłany,	
220	Rudki	Szkoła, mur., pocz. XX	
221	Rudki	Dom, mur., 2 dek. XX	
222	Sarnice	Zespół leśniczówki „Sarnice”	a) leśniczówka, mur., 1 ćw. XX, b) budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX
223	Skotniki	Dworek (?), mur., 4 ćw. XIX	
224	Skotniki	Zagroda nr 43	a) dom, mur., 2 dek. XX, b) stodoła, mur., 1919
225	Skotniki	Dom nr 1, mur., 2 dek. XX	
226	Skotniki	Dom nr 2, mur., 2 dek. XX	
227	Skotniki	Dom z częścią gospodarczą nr 20, mur., 2 dek. XX	

228	Skotniki	Dom z częścią gospodarczą nr 23, mur., 2 dek. XX	
229	Skotniki	Dom nr 25a, mur., 1 ćw. XX	
230	Szczodrzejewo	Dom nr 22, mur., 1929	

Źródło: na podstawie Raportu o stanie zabytków w gminie Miłosław, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu, Poznań, 2004.

3.3. ZESPOŁY NAJCENNIJSZYCH ZABYTKÓW RUCHOMYCH NA TERENIE GMINY

Na terenie gminy Miłosław zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków to:

- 1) pod numerem 151/Wlkp/B na podstawie decyzji z 2009 r. jest rzeźba św. Wawrzyńca z pomnika Kosynierów usytuowana przy kościele św. Jakuba w Miłosławiu. Przedstawia ona świętego w stroju kapłańskim z rusztem w dłoni. Zaprojektowana została przez Seweryna Mielżyńskiego i obecnie znajduje się na wysokim cokole Pomnika Kosynierów;
- 2) pod numerem 73/Wlkp/B na podstawie decyzji z 2005 r. jest zespół wyposażenia Kościoła p.w. św. Jakuba Większego Apostoła.

Pozostałe interesujące zabytki ruchome to:

- 1) bogate, barokowe wyposażenie kościoła pofilipińskiego, obecnie parafialnego ojców paulinów p.w. Narodzenia NMP w miejscowości Biechowo – początkowo zewidencjonowane zostały na 54 kartach, a w 2003 roku wykonano ewidencję uzupełniającą w postaci 60 kart;
- 2) w drewnianym kościele parafialnym p.w. św. Mikołaja w miejscowości Czeszewo wykonano ewidencję uzupełniającą w 1999 roku, w dalszej kolejności zaplanowano wpisanie do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego całego wyposażenia i wystroju kościoła, a zwłaszcza posiadanej przez parafię późnogotyckiej rzeźby Madona z Dzieciątkiem.

3.4. ZABYTKOWE CMEN TARZE NA TERENIE GMINY

Na terenie gminy Miłosław znajduje się 7 zabytkowych cmentarzy, przy czym 3 w mieście Miłosław, a pozostałe w miejscowościach: Biechowo, Bugaj, Czeszewo i Orzechowo.

Cmentarze rzymsko – katolickie są na bieżąco porządkowane i utrzymywane we właściwym stanie. Pielęgnowane są przez dzieci i młodzież szkolną oraz członków Koła Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych – Koło Miłosław. Kombatanci ściśle współpracują z Urzędem Gminy w Miłosławiu.

Na cmentarzu przykościelnym w mieście Miłosław stało kiedyś wiele niezachowanych po dzień dzisiejszy, okazałych nagrobków. Aktualnie przy wewnętrznym murze kościelnym znajdują się dwa groby poległych w czasie niemieckiego nalotu na Miłosław w dniu 5. września 1939 roku – zbiorowy kryjący zwłoki trzech osób oraz plut. Waleriana Zielińskiego z 15. Pułku Ułanów Poznańskich. Groby te ocienia ogromna lipa. Natomiast po zewnętrznej stronie muru przykościelnego usytuowany jest grobowiec przykryty betonową płytą z marmurową tablicą z 1968 roku noszącą napis: „Tu spoczywają kosynierzy miłosławscy polegli w Miłosławiu w roku 1848”. Pomnik ten wraz ze stojącą na nim figurą św. Wawrzyńca i sterzcącymi kosami zaprojektowany został przez Seweryna Mielżyńskiego. W 1940 roku na polecenie władz hitlerowskich pomnik został rozebrany a figura św. Wawrzyńca przeniesiona do kościoła. Rzeźbę w latach 70. XX w. postawiono na filarze muru przykościelnego nad mogiłą kosynierów. Pomnik ten został zrekonstruowany z okazji 150. rocznicy bitwy pod Miłosławiem, która przypadła w 1998 roku. Obecnie figura św. Wawrzyńca ustawiona została na wysokim cokole Pomnika Kosynierów.

Również w mieście Miłosław mieści się cmentarz ewangelicki o powierzchni około 0,3 ha, założony w 1780 roku. Oprócz kilku rozbitych płyt nagrobnych zachował się jeszcze grobowiec rodziny Schur Zberki z początku XX w. Grobowiec w formie szerokiej steli, ze ścianami z ciosów piaskowca, flankowanej dwoma kwadratowymi filarami. Niedaleko znajduje się także mogiła Olgi Schur zmarłej w 1945 roku, ozdobiona nagrobkiem z lat 80 ubiegłego stulecia.

Cmentarz na mocy ugody z 1998 roku został nieodpłatnie przekazany Parafii Ewangelicko – Augsburskiej w Poznaniu.

W okolicy ul. Pałczyńskiej w mieście Miłosław rozciąga się cmentarz miłosławski. Jest on miejscem pamięci narodowej, bowiem znajdują się tu groby uczestników walk powstańczych, wojen, ofiar hitlerowców i wielu zasłużonych dla miasta obywateli. Cmentarz założono w 1829 roku za miastem, przy drodze do Pałczyna. W 2 połowie XIX w. był on dwukrotnie powiększany, następnie w latach 90. XX w. Zajmuje powierzchnię około 3 ha. Cmentarz otoczony jest w części ażurowym murem z czerwonej cegły, a w miejscu, w którym został powiększony otacza go

betonowe ogrodzenie. Starszą część cmentarza przecinają aleje tuj i grabów, które wyznaczają poszczególne kwartały. Pośrodku wznosi się neogotycka kaplica grobowa Mielżyńskich, ufundowana przez Franciszkę Mielżyńską w 1873 roku. W krypcie pod kaplicą stoją trumny Franciszki i Seweryna, a ich syn pochowany został na cmentarzu, następnie do kaplicy przeniesiono jedynie tablicę nagrobną. Na cmentarzu spoczywa również Leon Kapliński - malarz portrecista, który dwa ostatnie lata życia spędził w Miłosławiu.

Najstarsze groby usytuowane są w kwaterze po lewej stronie od wejścia na teren starego cmentarza. Najokazalszy nagrobek z około 1869 roku, ozdobiony kolumna ułamaną u góry, widnieje na mogile Marcelego Grochowskiego – działacza społecznego. Obok znajduje się grób Feliksa Pomiana Łubieńskiego – kapitana wojsk polskich. Zdobi go płyta nagrobna z piaskowca. Identyczną płytę posiada grób Zofii Lenartowiczowej z Szymanowskich – malarki (autorki znanego portretu Adama Mickiewicza). Na cmentarzu pochowanych zostało wielu znamienitych rodaków. Znajduje się tu też zbiorowa mogiła sześciu poległych powstańców wielkopolskich.

W nowszej części cmentarza, obsadzonej świerkami i ozdobnymi krzewami, w 1990 roku wybudowano obszerną kaplicę – dom przedpogrzebowy.

Cmentarz w miejscowości Biechowo założony został około 1925 roku. Znajdują się na nim stare nagrobki, niedaleko rosną dwie potężne sosny.

Natomiast w miejscowości Bugaj znajduje się cmentarz żydowski, którego powierzchnia wynosi 0,66 ha. Jest nieczynny i brak tu także jakiegokolwiek tablicy informacyjnej. Obecnie stanowi teren zielony pozbawiony śladów grzebalnictwa.

W 2004 roku gmina Miłosław przekazała go poznańskiej filii Związku Gmin Wyznaniowych Żydowskich. Gmina Żydowska deklaruje chęć uporządkowania cmentarza, jeśli tylko zgromadzi środki na ten cel. Gmina Miłosław zobowiązała się natomiast do jego ogrodzenia, co jak dotąd nie zostało zrealizowane.

W zachodniej części miejscowości Czeszewo, przy drodze do miejscowości Orzechowo rozciąga się cmentarz założony około 1920 roku, z wybudowaną w latach 90. kostnicą. Uwagę zwraca stary nagrobek ks. Jana Kantego Kowalskiego, proboszcza czeszewskiego. Natomiast na północnym skraju cmentarza znajduje się zbiorowa mogiła trzech radzieckich zwiadowców, zrzuconych jesienią 1944 roku na tyły wroga, którzy polegli pod Czeszewem.

Cmentarz w miejscowości Orzechowo położony jest przy przejeździe kolejowym. Założony przed II wojną światową z najstarszym nagrobkiem pochodzącym z 1935 roku. Mieszczą się tu dwie mogiły uczestników Powstania Wielkopolskiego.

3.5. KRAJOBRAZ KULTUROWY

3.5.1. OBSZAROWE WPISY DO REJESTRU ZABYTEKÓW

Decyzją z 30.09.1993 r. wpisano do rejestru zabytków województwa poznańskiego pod numerem 2278/A historyczne założenie urbanistyczne miasta Miłosław.

Miłosław położony jest na jednym z pagórków Ozu Miłosławskiego. Posiada nietypowy układ urbanistyczny. Zabudowa miasta rozłożona jest nie wzdłuż osi ozu, lecz w poprzek, po obu stronach wzniesienia, u podnóża którego po południowej i północnej stronie znajdują się podmokłe rynny polodowcowe zajęte obecnie przez stawy rybne. Północną rynną płynie rzeka Miłosławka. Centrum Miłosławia stanowi rynek o kształcie trapezu, o wymiarach 145 m na 60 - 80m. Swój obecny kształt uzyskał po częściowym zabudowaniu dawnego długiego i wąskiego placu targowego, który ciągnął się aż do kościoła św. Jakuba. Zabudowa rynku jest zwarta, przeważnie piętrowa, w układzie kalenicowym. Stojące tu domy pochodzą z różnych lat, począwszy od I poł. XIX w.

Oś widokowa łączy położony na lekkim wzniesieniu kościół parafialny z położonym na rozdrożu na zamknięciu kompozycji - pałacem.

Założenie urbanistyczne miasta ma wartość historyczną i zabytkową i podlega ochronie konserwatorskiej.

3.5.2. PARKI KRAJOBRAZOWE

Południową część gminy Miłosław obejmuje Żerkowsko – Czeszewski Park Krajobrazowy utworzony na mocy ustawy o ochronie przyrody oraz rozporządzenia wojewody poznańskiego i kaliskiego z dnia 17. października 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Poz. z 1994 r. nr 21, poz. 210), o którym jest mowa w rozdziale 4.4. Przedmiotem ochrony jest unikatowa, bardzo urozmaicona rzeźba terenu, bogate i ciekawe zbiorowiska roślinne, rzadkie gatunki roślin i zwierząt, a także wartości kulturowe związane z interesującą przeszłością tego regionu (liczne znaleziska prehistoryczne z różnych epok, cmentarzyska i grodziska).

Oprócz wspomnianego parku, na terenie gminy odnaleźć można inne „oazy zieleni”, którymi są parki podworskie. Najcenniejszymi są te objęte ochroną konserwatorską.

1. Parki wpisane do rejestru zabytków.

Najciekawszy, a zarazem najpiękniejszy park znajduje się w mieście Miłosław, w zespole pałacowym przy ul. Zamkowej. Park założony został na początku XIX w., pierwotnie urządony w stylu francuskim, a następnie został powiększony i urządony w stylu parków romantyczno – angielskich przez Seweryna Mielżyńskiego. Kolejną osobą, która przyczyniła się do jego

powiększenia i rozkwitu był Józef Kościelski, który wprowadził również regularne elementy w pobliżu pałacu (kwietniki, układ ścieżek). Rozległym park z pałacem poprzecinany jest licznymi alejkami, wokół których zlokalizowanych jest wiele pomnikowych drzew, a wśród nich imponujące dęby („Dąb Słowackiego”). Główne wejście do parku prowadzi przez ozdobną, neogotycką bramę murowaną, z kutą żelazną kratą o barkowych motywach. Przed pałacem rozciąga się obszerny trawnik dywanowy. Na bogaty drzewostan składają się w szczególności gatunki rodzime, w tym: graby, jesiony, lipy, olsze, robinie i dęby. Wśród drzew egzotycznych spotkać można miłorząb dwuklapowy, wiązowiec zachodni czy soforę japońską. Ozdobą parku są także aleje, z których najokazalszą stanowi aleja grabowo - lipowa. Obecnie park ma kształt nieregularnego wieloboku o powierzchni 37,80 ha, z czego około 6 ha przypada na wody. W jego granicach mieszczą się m.in. stawy, zadrzewione wyspy, a nad urokliwymi kanałami poprzeczucane są malownicze mostki.

W 1990 roku podjęto prace rewaloryzacyjne, dzięki którym parkowi przywrócono w znacznym stopniu dawną świetność.

W późnobarokowym pofilipińskim zespole klasztornym, obecnie zarządzanym przez paulinów, w miejscowości Biechowo, położony jest ogród przyklasztorny o powierzchni 0,85 ha. Ogród o założeniu regularnym, ze starą aleją grabową zapewne z początku XX w., mieści na swym terenie ołtarz połowy z krzyżem i kopią obrazu Matki Boskiej Pocieszenia i figurami świętych po bokach.

Park krajobrazowy w miejscowości Mikuszewo o powierzchni 3,95 ha, powstał w 2 połowie XIX w. Posiada on elementy regularnego układu (alejki i szpalery) z okresu późniejszego. W parku wznosi się neorenesansowy pałac, do którego prowadzi stara aleja lipowa. Atutami parku są staw i kilka pomnikowych drzew (lipy, kasztanowce, buki, klon). Jednak wśród licznych gatunków drzew przeważają graby.

2. Parki proponowane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków.

W miejscowości Gorzyce, w zespole folwarcznym, dwór otacza park krajobrazowy założony w 2 połowie XIX w. o powierzchni 2,20 ha, w części przydworskiej o kompozycji geometrycznej z późniejszego okresu. Do dworu prowadzi droga dojazdowa obsadzona żywopłotem głogowym. Na jego terenie rośnie okazały klon polny. Wśród 22 gatunków i odmian drzew dominują tu jesion wyniosły i robinia biała.

W obrębie zabudowań pofolwarcznych, w miejscowości Nowa Wieś Podgórna rozciąga się park krajobrazowy z 1 połowy XIX w. o powierzchni 4,8 ha. Park poprzecinany szpalerami grabowymi, z kilkoma pomnikami drzew (głóg jednoszyjkowy, grab pospolity, jesion wyniosły, lipa

drobnolistna, wiąz szypułkowy) zadrzewiony jest w głównej mierze grabami i jesionami. W północno – zachodniej części parku wznosi się budynek mieszkalny, a w jego narożniku – budynek dawnej szkoły. Ponadto, park poprzecinany jest głębokimi rowami, pochodzącymi z okresu prowadzonych tu około 1900 roku prac melioracyjnych.

W miejscowości Pałczyn rozciąga się podworski park krajobrazowy założony w 1 połowie XIX w. o powierzchni 3,10 ha, w części ogrodzony zabytkowym ceglany murem. Park porasta liczny starodrzew z najliczniej występującymi robiniami, klonami jesionolistnymi i topolami.

Wszystkie parki posiadają dokumentację ewidencyjną wykonaną w latach 1985 – 1989.

Wszelkie prace, w tym rewaloryzacyjne związane z wycinką lub nasadzeniami drzew, w obrębie parków wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Poznaniu.

3.6. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Zgodnie z art. 3 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami pod pojęciem „zabytku archeologicznego” należy rozumieć: „zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”.

3.6.1. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW – WYKAZ

Na terenie gminy Miłosław znajduje się 6 zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

L.p.	Miejscowość	Obiekt [nr ewid. działki]	Numer rejestru [data decyzji]
1.	Biechowo, stan. 9	grodzisko [86/1 i 86/2]	1743/A [03.02.1976 r.] przepisane 49/Wlkp./C [10.09.2007]
2.	Bugaj, stan. 4	grodzisko stożkowe [43/1]	2224/A [20.02.1992 r.] przepisane 50/Wlkp./C [10.09.2007 r.]
3.	Czeszewo, stan. 1	grodzisko stożkowe [624]	2263/A [19.01.1993 r.] przepisane 51/Wlkp./C [10.09.2007 r.]
4.	Kębłowo, stan. 1	grodzisko [63/20]	1742/A [22.01.1976 r.] przepisane 52/Wlkp./C [10.09.2007 r.]
5.	Książno, stan. 1	cmentarzysko pradziejowe [97 i 99/1]	[05.01.1976 r.] przepisane 53/Wlkp./C [10.09.2007 r.]
6.	Orzechowo, stan. 2	cmentarzysko pradziejowe [118]	[20.03.1976 r.] przepisane 54/Wlkp./C

Źródło: na podstawie rejestru zabytków województwa wielkopolskiego oraz Raportu o stanie zabytków w gminie Miłosław, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, Poznań, 2004.

Grodzisko pierścieniowate w miejscowości Biechowo pochodzi z okresu wczesnośredniowiecznego.

Grodziska stożkowe w miejscowościach Bugaj i Czeszewo pochodzą z X – XI w.

Grodzisko w miejscowości Kębłowo pochodzi z okresu wczesnośredniowiecznego.

Cmentarzyska pradziejowe w miejscowościach Książno i Orzechowo są cmentarzyskami ludności kultury pomorskiej, pochodzącymi z wczesnego okresu żelaza.

3.6.2. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE O WŁASNEJ FORMIE KRAJOBRAZOWEJ

Na terenie gminy Miłosław stanowiskami o własnej formie krajobrazowej są:

- 1) grodzisko pierścieniowate w miejscowości Biechowo;
- 2) grodziska stożkowate w miejscowościach Bugaj i Czeszewo;
- 3) grodzisko w miejscowości Kębłowo.

Stanowiska archeologiczne, szczególnie te o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska i kurhany, z uwagi na atrakcyjne położenie w lasach czy w okolicach jezior lub rzek, mogą stanowić dodatkową atrakcję jako element ścieżek dydaktycznych czy tras turystycznych.

3.6.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE ZE WIDENCJONOWANE I WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW – ZESTAWIENIE LICZBOWE

Obszar gminy Miłosław został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). AZP jest programem badawczo-konserwatorskim o ogólnokrajowym zasięgu. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych, bowiem w swych założeniach obejmuje kilka etapów badawczych (kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach, badania powierzchniowe).

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych.

Wyniki programu AZP stały się podstawowym źródłem informacji służb ochrony zabytków o liczbie, wielkości, hipotetycznej funkcji i chronologii odkrytych stanowisk archeologicznych. Informacje te mogą być wykorzystywane na rozmaite sposoby – służą jako element w procesie badawczym, są podstawowym narzędziem służb ochrony zabytków w formułowaniu wytycznych dla władz gmin przy ustalaniu planów zagospodarowania przestrzennego i ustalaniu stref ochrony konserwatorskiej, a także stanowią podstawę do wnioskowania o podjęciu badań ratowniczych lub nadzoru konserwatorskiego w przypadku planowanej inwestycji.

Historia Miłosławia sięga czasów starożytnych, o czym świadczą wydobyte na terenie miasta znaleziska archeologiczne, np. pozostałości pochówków z epoki neolitycznej (młodsza epoka kamienia), epoki brązu i wczesnej epoki żelaza, ślady kultury łużyckiej i pomorskiej. Odkryto również ślady osadnictwa z okresu rzymskiego.

W Wielkopolsce epoka kamienia trwała do ok. 2000 r. p.n.e., epoka brązu od 2000 do 600 r. p.n.e., a żelaza rozpoczęła się 600-400 lat p.n.e. i w znaczeniu historycznym trwa do chwili obecnej (w znaczeniu archeologicznym zakończyła się w XIII w. n.e.).

Przybycie ludzi do Wielkopolski możliwe było dopiero po ostatnim zlodowaczeniu, kiedy w dorzeczu Warty nastąpiło ocieplenie klimatu. Pierwsi mieszkańcy tego terenu trudnili się myślistwem, rybołówstwem, posługiwali się prymitywnymi narzędziami z drewna i surowców skalnych.

W neolicie, czyli młodszej epoce kamienia, narodziło się życie osiadłe. Rozpoczęto też uprawę roślin i hodowlę zwierząt, co spowodowało rozwój społeczny i kulturowy ludności. Ludzie zaczęli wytwarzać naczynia gliniane oraz nowe narzędzia: siekiery, topory, sierpy, motyki – powstałe dzięki gładzeniu kamieni i wierceniu w nich otworów.

W epoce brązu, charakteryzującej się zastępowaniem narzędzi kamiennych narzędziami z brązu, nastąpił dalszy postęp rolnictwa i hodowli.

Przemiany kulturowe w środkowej epoce brązu doprowadziły do powstania tzw. kultury łużyckiej. W tym okresie na obszarze Wielkopolski upowszechniły się już wyroby z żelaza.

W szczytowym okresie rozwoju kultury łużyckiej nastąpił dalszy rozwój gospodarczy, powstały liczne osady obronne (grody).

Zjawiska przypisywane kulturze pomorskiej (charakterystyczny obrządek pogrzebowy z urnami twarzowymi i płaskimi cmentarzyskami) ukształtowały się we wczesnej epoce żelaza na terenie Pomorza Wschodniego na bazie odłamu kultury łużyckiej. Na początku V w. p.n.e. rozprzestrzeniły się na teren Wielkopolski. Podstawą gospodarki była hodowla bydła i trzody chlewnej, w mniejszym stopniu rolnictwo i łowiectwo.

Spółeczeństwa Wielkopolski od II w. p.n.e. do V w.n.e. znajdowały się w kręgu wpływów wielkich cywilizacji starożytnych – początkowo celtyckiej, a później rzymskiej. Nastąpił okres wędrówek ludów.

Na przełomie IV i V w. n.e. większość obszarów ziem polskich przeżywa głęboki kryzys kulturowy, osadniczy i gospodarczy. Związane jest to prawdopodobnie załamaniem się dotychczasowej sytuacji politycznej Europy w wyniku najazdu Hunów. Najazd ten wywołał masowe przesunięcia ludności zamieszkującej jej środkową część oraz zlikwidował wpływ Cesarstwa Rzymskiego. Rozpoczął się okres wędrówek ludów. Bezpośrednim tego skutkiem było zahamowanie trwającego kilka wieków rozwoju gospodarczego i społecznego na ziemiach polskich.

Począwszy od VI w. n. e. wkraczamy w nowy okres dziejów zwany wczesnym średniowieczem. Początkowe fazy tego okresu charakteryzują się wyraźnym regresem w zakresie kultury materialnej. Pojawia się nowy system gospodarki żywnościowej – przemienno-ugorowej uprawy zbóż ozimych i jarych. Szeroko stosowana jest sprzężajna obróbka roli. Pojawia się na szeroką skalę proso. W hodowli wzrasta rola świnii przy zmniejszeniu stad bydła rogatego i koni. Gęstość osadnictwa w tym okresie jest raczej niewielka. Osady miały niewielkie rozmiary, chaty

miały konstrukcję zrębową, wykorzystywano też kwadratowe ziemianki i półziemianki.

Znaczny rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy zaczął się w VIII w. W ciągu IX i X w. kształtowały się podstawy terytorialne państwa polskiego. Powstały wówczas grody – siedziby przedstawicieli władzy, ośrodki gospodarcze i załóżki przyszłych miast. Widoczne jest kilka faz powstawania grodów: okres plemienny, kiedy grody skupiają się w Wielkopolsce zachodniej i południowo-zachodniej; następnie w czasie bezpośrednio poprzedzającym okres formowania państwa grody powstają w środkowej i północno-wschodniej Wielkopolsce; sieć grodów rozrasta się następnie przynajmniej w trzech fazach w miarę poszerzania się terytorium państwa piastowskiego.

Z okresu wczesnośredniowiecznego pochodzą niektóre grodziska. Według ocen archeologów, grodziska te były zamieszkałe przez człowieka od IX do XI w., czyli pod koniec wczesnego średniowiecza. Czasy te to okres przedpiastowski i wczesnopiastowski. W okresie przedpiastowskim trwał jeszcze zwyczaj ciałopalenia, ale około X w. obrządek ten ustąpił miejsca pochówkowi szkieletowemu.

Zgodnie z *Raportem o stanie zabytków w gminie Miłosław*, w granicach gminy znajdują się 494 stanowiska archeologiczne z czego:

- 1) 6 grodzisk;
- 2) 431 osad;
- 3) 48 cmentarzysk;
- 4) 9 innych.

Zinventaryzowane, w trakcie badań powierzchniowych, stanowiska archeologiczne występują głównie w obrębie terasy nadzalewowej rzeki Warty (Czeszewo, Orzechowo), na wzniesieniach wału terenowego oraz krawędziach i stokach terasy, niekiedy na cypłach. Stanowiska usytuowane są przede wszystkim wzdłuż dolin rzecznych, zajmując miejsca eksponowane w obrębie niewielkich cypłi, jak wzdłuż doliny rzeki Miłosławki. Skupiska stanowisk znajdują się po obu stronach doliny między Chlebowem a Borzykowem. Pozostałości po dawnym osadnictwie odnotowuje się w rejonie miasta Miłosław, miejscowości Bugaj oraz Mikuszewo, wokół rozciągających się tam stawów rybnych i podmokłych łąk oraz wokół miejscowości Gorzyce i Biechowo.

4. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

4.1. STAN ZACHOWANIA ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH, RUCHOMYCH I DZIEDZICTWA ARCHEOLOGICZNEGO

Stan zachowania zabytków nieruchomych w oparciu o wykonane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków karty przeglądowe.

Miejscowość	Obiekt	Stan zachowania*
OBIEKTY SAKRALNE		
BIECHOWO	Klasztor	4
	Kościół	5
CZESZEWO	Kościół	4
MIŁOSŁAW	kościół parafialny	5
	kościół poewangelicki	4
ZESPOŁY FOLWARCZNE		
MIŁOSŁAW - BUGAJ	Rządcówka	3
	spichlerz	4
	młyn	4
	gorzelnia	4
	stajnia	4
	kuźnia	5
PAŁACE I DWORY		
MIKUSZEWO	pałac	4
MIŁOSŁAW	pałac	4
	oficyna pałacowa	4
ZABUDOWA MIESZKALNA		
MIŁOSŁAW – BUGAJ	kolonia czworaków	4

MIŁOSŁAW	dom, pl. Wiosny Ludów 14	4
	dom, dawny hotel „Bazar” pl. Wiosny Ludów 24	4
	willa przy browarze ul. Wrześcińska 24	2
	dom, dawny Bank Spółdzielczy	4
OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ		
MIŁOSŁAW - BUGAJ	zameczek myśliwski „Bażantarnia”	5
	leśniczówka „Bagatelka”	3
CZESZEWO	leśniczówka	5
	karczma	4
MIŁOSŁAW	szkoła	5
PARKI		
BIECHOWO	ogród	4
MIKUSZEWO	park	3
MIŁOSŁAW	park	5
UKŁADY URBANISTYCZNE		
MIŁOSŁAW	układ urbanistyczny	3
* 1- bardzo zły; 2 – zły; 3 – dostateczny; 4 – dobry; 5 – bardzo dobry		

Źródło: na podstawie Raportu o stanie zabytków w gminie Miłosław, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu, Poznań, 2004 oraz aktualizacji z czerwca 2009 r.

Obiektami wymagającymi pilnie wykonania prac remontowych są:

- willa przy browarze w mieście Miłosław – remont kapitalny dachu, stropów i elewacji (prace nie zostały podjęte),
- dom “Bazar” w mieście Miłosław – kontynuacja remontu elewacji, naprawa pokrycia dachowego (prace w toku),
- kościół w miejscowości Czeszewo – remont dachu, zabezpieczenie konstrukcji przed szkodnikami drewna (prace w toku),
- pałac w miejscowości Mikuszewo – kontynuacja remontu wewnątrz.

Do najlepiej zachowanych zabytków na terenie gminy Miłosław należą miejsca kultu religijnego: kościoły w Czeszewie i Miłosławiu oraz klasztor w Biechowie wraz z ich otoczeniem, w których remonty prowadzone są na bieżąco i w zależności od potrzeb.

Stan zachowania zabytków ruchomych:

Stan zachowania zabytków ruchomych należy uznać za zadowalający.

Stan zachowania zabytków archeologicznych:

Miejscowość	Obszar AZP	Obiekt	Stan zachowania*
BIECHOWO stanowisko 9	56-33/1	grodzisko	2
BUGAJ stanowisko 4	57-33/47	grodzisko	1
CZESZEWO stanowisko 1	58-33/9	grodzisko	1
KĘBŁOWO stanowisko 1	56-33/102	grodzisko	5
KSIĄŻNO stanowisko 1	56-33/46	cmentarzysko KP	4
ORZECZOWO stanowisko 2	58-33/42	cmentarzysko KP	4

* 1 – nie wymaga żadnych zabiegów konserwatorskich; 2 – wymaga zabezpieczenia i uzupełnienia zabytków w rzeźbie; 4 – wymaga badań sondażowych w celu ustalenia stanu zachowania substancji zabytkowej; 5 – wymaga oznakowania i odsłonięcia rzeźby

Źródło: na podstawie Raportu o stanie zabytków w gminie Miłosław, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu, Poznań, 2004 oraz aktualizacji z czerwca 2009.

Grodziska w miejscowościach Bugaj i Czeszewo położone są w lesie, dzięki czemu nie zagraża im działalność gospodarcza człowieka. Natomiast grodziska w miejscowościach Biechowo i Kębłowo, z uwagi na położenie na łące, narażone są na zniszczenie w wyniku prowadzonej działalności. Grodzisko w miejscowości Biechowo jest częściowo zniszczone. Podobnie sytuacja przedstawia się z cmentarzyskami kultury pomorskiej w miejscowościach Książno i Orzechowo, które znajdują się na terenach upraw polowych i podlegają niszczeniu głęboką orką

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie, a prawce porządkowe prowadzone w ich obrębie wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Najpoważniejszymi zagrożeniami dla stanowisk archeologicznych są inwestycje związane z prowadzeniem prac ziemnych. Mowa jest tu w szczególności o eksploatacji złóż metodą odkrywkową, budowie sieci i urządzeń infrastruktury technicznej oraz budynków. Aktualnie, gmina nie zakłada budowy, w tym rozbudowy sieci infrastrukturalnych, poza remontem studni głębinowej w miejscowości Pałczyn oraz przebudową stacji uzdatniania wody w mieście Miłosław. Gmina zamierza wybudować salę sportową w miejscowości Bugaj. Jednak wszelkie prace ziemne będą prowadzone pod nadzorem właściwych służb ochrony zabytków.

Respektowanie wyznaczonych stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych takich jak: miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o warunkach zabudowy i decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Wprowadzenie zapisu w dokumentach planistycznych zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych, tj.: historycznej zabudowy miasta, układów ruralistycznych, założeń pałacowo – parkowych, zabytkowych cmentarzy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków o następującej treści: *„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z Wojewódzki Urzędem Ochrony Zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji”*.

4.1.1. ZABYTKI BĘDĄCE WŁASNOŚCIĄ GMINY

Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminną przedstawiono w tabeli.

Zespół pałacowy położony w mieście Miłosław przy ul. Zamkowej:

- 1) w pałacu mieści się Gimnazjum im. Juliusza Słowackiego;
- 2) w oficynie mieści się niepubliczne przedszkole Smerfy;
- 3) park udostępniony jest dla zainteresowanych;
- 4) nie wpisane do rejestru zabytków: dom ogrodnika użytkowany jako budynek mieszkalny, oraz brama jak i ogrodzenie, które zostały odrestaurowane w 2 poł. 90. XX w.

Kościół poewangelicki położony w Miłosławiu przy ul. Zamkowej aktualnie administrowany jest przez Starostwo Powiatowe we Wrześni.

Z uwagi na fakt, że wymienione obiekty są użytkowane, znajdują się w dobrym stanie, a parki są zadbane i na bieżąco konserwowane.

Ponadto, własnością gminy Miłosław jest także stanowisko archeologiczne (grodzisko) w miejscowości Bugaj, które jest wpisane do rejestru zabytków. Gmina będzie monitorować stan zachowania zabytku archeologicznego, a w przypadku zarejestrowania zniszczeń powiadomi o tym fakcie Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu.

Ponadto gmina jest właścicielem obiektów, które nie zostały wpisane do rejestru zabytków, ujęte są w gminnej ewidencji zabytków. Są nimi:

- 1) Czworak, sześciornak i ośmiorak w miejscowościach Białe Piątkowo i Pałczyn użytkowane jako domy;
- 2) szkoła (w zespole szkoły) w miejscowości Mikuszewo wykorzystywana na cele mieszkaniowe;
- 3) młyn w mieście Miłosław przy ul. Pałczyńskiej,
- 4) szkoły w miejscowościach Biechowo, Chlebowo, Czeszewo, Kębłowo, Rudki, Nowa Wieś Podgórna i Orzechowo użytkowane jako domy.
- 5) domy w Miłosławiu

Obiekty te są dzierżawione lub wynajmowane przez osoby prywatne lub firmy, którzy utrzymują je w stanie zadowalającym. Mimo to oddanie tych nieruchomości zainteresowanym podmiotom z pewnością przyczyniłoby się do poprawy ich stanu i zachęciłoby do inwestowania w owe budynki.

Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminną.

Miejscowość	Obiekt
BIAŁE PIĄTKOWO	czworak, mur., 4 ćw. XIX w.
	ośmiorak, mur., 4 ćw. XIX w.
BIECHOWO	szkoła, mur., XIX/XX w.
	stajnia i chlewnia ob. magazyn w zespole folwarcznym, mur., lata 20. XX w.
CHLEBOWO	szkoła, mur., pocz. XX w.
CZESZEWO	szkoła, 1 dek. XX w.
KĘBŁOWO	szkoła, 2 dek. XX w.
MIKUSZEWO	kolonia mieszkalna, obecnie dom nr 58, mur., 4 ćw. XIX w., w zespole dworsko – folwarcznym
	dom pracowników gorzelni, mur., k. XIX w., w zespole dworsko – folwarcznym
	zespół szkoły, mur., k. XIX w.
	park krajobrazowy, k. XIX w.

MIŁOŚLAW	magistrat (?), obecnie Urząd Gminy, mur., 1 ćw. XX w.
	kościół ewangelicko – augsburski, ob. sala koncertowa, wystaw, galerii, mur., 1872 r.
	szkoła przy ul. Zamkowej, mur., ok. poł. XIX w., proj. Seweryn Mielżyński (?)
	W zespole pałacowym przy ul. Zamkowej: 1) pałac, dawniej willa, mur., lata 20 XIX w., obecnie szkoła 2) oficyna, mur. poł. XIX w., obecnie przedszkole, 3) dom ogrodnika, mur., ok. poł. XIX w., 4) brama, żel. XVIII w., 5) ogrodzenie, mur., ok. poł. XIX i XX w., renowacja w 2015 r. 6) park krajobrazowy, 1. poł. XIX w., 7) pomnik Juliusza Słowackiego, 1899 r.
	dom nr 1 przy ul. Dolnej 1, mur., pocz. XX w. (użytkownik)
	dom nr 1A przy ul. Dolnej 1A, mur., 1 ćw. XX w. (użytkownik)
	dom nr 20 przy ul. Poznańskiej 20, mur., lata 20. XX w.
	dom nr 12 przy ul. Poznańskiej 25, mur., lata 30. XX w.
	dom nr 3 przy ul. Różowej, lata 20 – 30. XX w.
	dom nr 2 przy ul. Sienkiewicza 2, mur., k. XIX w.
	dom nr 3 przy ul. Sienkiewicza 3, mur., pocz. XX w.
	dom nr 4 przy ul. Sienkiewicza 4, mur., k. XIX w.
	dom nr 10 przy ul. Sienkiewicza 10, mur., 1 ćw. XX w.
młyn, ob. użytkowanie nieznanne przy ul. Pałczyńskiej, mur., 1 ćw. XX w.	
NOWA WIEŚ PODGÓRNA	szkoła, mur., 1833 r.
ORZECHOWO	dom nr 66, mur., 1 ćw. XX w.
	szkoła, mur., 1 dek. XX w.
PAŁCZYN	sześciorak, mur., 4 ćw. XIX w.
RUDKI	szkoła, mur., pocz. XX w.

Źródło: na podstawie informacji udzielonych przez Urząd Gminy w Miłosławiu.

4.2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY MIŁOSŁAW

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Miłosław zostało sporządzone i uchwalone (uchwała nr XI/60/99 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 7. grudnia 1999 r. w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miłosław) na mocy ustawy z dnia 7. lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 1999 r., Nr 15, poz. 139). *Studium* zostało zmienione w 2011 r. na mocy uchwały Nr X/56/11 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 12. lipca 2011 r. oraz uwzględniając wymogi, o których mowa w art. 10 ust. 1 i 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Analizowana zmiana *Studium* dotyczy wybranych obszarów położonych na terenie gminy i sprowadza się do:

- 1) wyznaczenia obszaru złoża gazu ziemnego MIŁOSŁAW E jako zadania służącego realizacji ponadlokalnych celów publicznych, obejmuje obręb geodezyjny Miłosław i części obrębów geodezyjnych: Pałczyn, Kębłowo, Lipie, Bugaj i Kozubiec;
- 2) wyznaczenia obszaru złoża gazu ziemnego WINNA GÓRA jako zadania służącego realizacji ponadlokalnych celów publicznych, obejmuje część obrębu Bugaj;
- 3) wyznaczenia przebiegu gazociągu DN150 wraz z infrastrukturą towarzyszącą realizacji złoża gazu od Ośrodka Produkcyjnego WINNA GÓRA KGZ Radlin II do projektowanego złoża gazu ziemnego MIŁOSŁAW E jako zadania służącego realizacji ponadlokalnych celów publicznych obejmuje część obrębu Bugaj;
- 4) przywrócenia funkcji rolniczej obszarom, które w obowiązującym *Studium* miały inne przeznaczenie - zasięg terenów stref polityki przestrzennej, oznaczonych w *Studium* symbolami: D – tereny korytarzy ekologicznych, zalesień, DM – tereny osadnicze ekstensywne z zielenią, T – tereny turystyczne na glebach rolniczo niechronionych, OT-tereny turystyczne na glebach pod ochroną, M - tereny osadnicze na glebach rolniczo niechronionych, O – użytki rolne kompleksów II-IVb i VIII ,O1 – użytki rolne kompleksu V, OR –użytki rolne kompleksu VI i N-b obejmują część obrębu Gorzyce;
- 5) przywrócenia funkcji rolniczej obszarom, które w obowiązującym *Studium* miały inne przeznaczenie – zmiana zasięgu terenów stref polityki przestrzennej, oznaczonych w *Studium* symbolami: D – tereny korytarzy ekologicznych (łąki, zalesienia, wody otwarte), O,O1 - tereny rolne z ograniczoną możliwością budowy siedlisk, OR – tereny rolne z możliwością budowy siedlisk, OM – tereny osadnicze na glebach pod ochroną, M - tereny osadnicze na glebach rolniczo nieekonomicznych, OD - tereny korytarzy ekologicznych (łąki, zalesienia, wody otwarte) na glebach pod ochroną obejmują część obrębu Białe Piątkowo.

Obowiązujące *Studium gminy Miłosław* zawiera charakterystykę uwarunkowań, zaktualizowaną w 2011 r., wewnętrznych – wynikających z występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów szczególnych – w ramach których podaje się, że ochronie na podstawie ustawy z dnia 23. lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podlegają obiekty i tereny należące do środowiska kulturowego w tym zabytkowe parki.

Część tekstowa *Studium* w rozdziale 4 opisuje uwarunkowania wynikające z ochrony dóbr kultury, w tym wymienione zostały obiekty i zespoły wpisane do rejestru zabytków oraz obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

Ponadto, w części tekstowej *Studium* dotyczącej kierunków zagospodarowania gminy Miłosław, w rozdziale 3a. Obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody i krajobrazu kulturowego sformułowane zostały zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Zasady te odnoszą się do regulacji w strefie ochrony konserwatorskiej (zabytkowy układ urbanistyczny miasta Miłosław) oraz poza nią i mają na celu kształtowanie ładu przestrzennego i harmonijnych powiązań z krajobrazem kulturowym miasta.

Szczegółową zasadą jest obowiązek konsultowania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu wszelkich prac remontowo – budowlanych oraz konserwatorskich prowadzonych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz prac elewacyjnych przy budynkach ujętych w ewidencji zabytków (także wymiana pokrycia dachowego, malowanie elewacji, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej), wszystkich prac budowlano – inwestycyjnych w granicach strefy ochrony konserwatorskiej miasta, wpisanej do rejestru zabytków, jak również prac podejmowanych na terenie zabytkowych parków (wycinki, nowe nasadzenia, prace pielęgnacyjne – porządkowe, podziały geodezyjne, lokalizacje nowych budynków, ogrodzenia) oraz prac na terenie zabytkowych cmentarzy. Rozpoczęcie prac powinno zostać poprzedzone stosownym pozwoleniem.

Wśród wytycznych konserwatorskich związanych z ochroną dziedzictwa archeologicznego najważniejsze dotyczy obowiązku prowadzenia badań archeologicznych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem, a wymagających prac ziemnych podejmowanych:

- 1) przy/lub w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów ujętych w ewidencji konserwatorskiej;
- 2) na terenie układów urbanistycznych, założeń pałacowo – parkowych, cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków;
- 3) na terenie zespołów budowlanych, parków, cmentarzy ujętych w ewidencji konserwatorskiej,

przy czym inwestor winien uzyskać pozwolenie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z Poznaniu na prowadzenie ww. badań przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

Natomiast w stosunku do stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, które objęte są ścisłą ochroną konserwatorską, Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Poznaniu nie wyraża zgody na prowadzenie jakichkolwiek robót budowlanych.

W *Studium* wskazano również obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a wśród nich teren przestrzeni publicznej, obejmującej rynek (Plac Wiosny Ludów) i odcinek ulicy Zamkowej od rynku do skrzyżowania z ulicą Poznańską, stanowiących wspólną zabytkową przestrzeń publiczną, która powinna być poddana rewitalizacji. Celem rewitalizacji będzie przywrócenie tej części śródmieścia historycznej funkcji lokalnego węzła życia społeczno-gospodarczego. Zakres rewitalizacji oraz zasięg terenowy planu wymaga uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, przy czym zasięg powinien obejmować przynajmniej samą przestrzeń publiczną oraz przylegające do niej kwartały zabudowy. Opracowanie planu będzie konieczne po wybudowaniu obejścia drogowego Miłosława w ciągu drogi krajowej nr 15 i po wykluczeniu ruchu tranzytowego ze śródmieścia.

4.3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Zgodnie z ustawą z dnia 27. marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym miejscowy plan jest aktem prawa miejscowego, a jego ustalenia kształtują wraz z innym przepisami sposób wykonywania prawa własności nieruchomości.

W miejscowym planie określa się obowiązkowo (...):

- 1) zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego;
- 2) zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego;
- 3) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 4) granice i sposoby zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie, ustalonych na podstawie odrębnych przepisów.

Stosownie do § 4 pkt 4 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26. sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej powinny zawierać określenie obiektów i terenów chronionych ustaleniami

miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, w tym określenie nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w zagospodarowaniu terenów.

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Miłosław, to opracowania sporządzone pod rządami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Należą do nich:

- 1) uchwała nr XVII/88/2004 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 29. czerwca 2004 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu usług oświaty w miejscowości Bugaj gm. Miłosław – ustala następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków: z uwagi na położenie działki nr ewid. 73/18 w strefie występowania osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego prace ziemne należy wykonywać pod nadzorem archeologicznym w uzgodnieniu z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu. Inwestycje kubaturowe należy uzgadniać ze służbami konserwatorskimi z uwagi na bezpośrednie sąsiedztwo podwórza folwarcznego i kolonii czworaków, które są wpisane do rejestru;
- 2) uchwała nr XII/83/2008 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 29. stycznia 2008 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami w Orzechowie, rejon ul. Kasztanowej i Bukowej – ustala następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków: z uwagi na położenie w strefie występowania stanowisk archeologicznych inwestorzy są zobowiązani do zlecenia stałego nadzoru archeologiczno – konserwatorskiego nad całością prac budowlanych. Sposób realizacji wyżej wymienionego warunku należy ustalić z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu;
- 3) uchwała nr XXV/170/09 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 30. czerwca 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami w rejonie drogi krajowej nr 15 w Białym Piątkowie – ustala następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:
 - a) prace remontowo-budowlane, prace konserwatorskie oraz prace elewacyjne przy budynkach przy budynkach nr 31 i nr 32 objętych ochroną konserwatorską (także zmiana pokrycia dachowego, malowanie elewacji, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej) winny być konsultowane z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i poprzedzone pozwoleniem.
 - b) w przypadku konieczności wymiany budynków nr 31 i nr 32 objętych ochroną konserwatorską obowiązuje: zachowanie podobnego kształtu brył budynków – ich

- obrysów zewnętrznych, wysokości, rodzajów dachów; zachowanie zasad rozplanowania elewacji; zastosowanie podobnych detali architektonicznych i podobnych materiałów wykończeniowych; uzgodnienie projektu budynku z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
- c) z uwagi na położenie obszaru opracowania w strefie występowania stanowisk archeologicznych i dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego inwestor jest zobowiązany do prowadzenia badań archeologicznych podczas inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu, a wymagających prac ziemnych. Zakres badań archeologicznych, obowiązujący inwestora, winien być ustalony z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu;
- 4) uchwała nr XXV/171/09 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 30. czerwca 2009 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami, terenów zabudowy usługowej i terenów zieleni urządzonej w rejonie Stawu Pawelskiego w Miłosławiu – ustala, że:
- a) rozwiązania architektoniczne winny operować współczesnym językiem wyrazu z wykorzystaniem kolorystyki, detali i materiałów budowlanych stosowanych w obrębie zabudowy istniejącej, objętej strefą ochrony konserwatorskiej;
- b) część obszaru objętego planem położona jest na terenie historycznego założenia urbanistycznego miasta Miłosław wpisanego do rejestru zabytków pod numerem 2278/A decyzją WWKZ z dnia 30. września 1993 r. Strefa ochrony konserwatorskiej została wrysowana na rysunek planu. Wszelkie działania inwestycyjne w części objętej strefą ochrony konserwatorskiej należy uzgadniać z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
- c) dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgadniania z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu prac ziemnych związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu – przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, w celu ustalenia zakresu badań archeologicznych obowiązującego inwestora;
- 5) uchwała nr IX/45/11 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 29. czerwca 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy techniczno-produkcyjnej, zabudowy usługowej oraz zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w ORZECHOWIE, rejon ulic Topolowej i Miłosławskiej – ustala, że w zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego istnieje konieczność prowadzenia badań archeologicznych podczas realizacji inwestycji związanych z zabudowaniem

- i zagospodarowaniem przedmiotowego terenu. Na prowadzenie badań archeologicznych należy uzyskać pozwolenie WWKZ, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę;
- 6) uchwała nr XI/57/11 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 25. sierpnia 2011 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla ośrodka produkcyjnego gazu, strefy przyodwiertowej oraz gazociągu wraz z infrastrukturą towarzyszącą relacji: złoża gazu Miłosław E – Winna Góra – KGZ Radlin II odcinek na terenie gminy Miłosław obręb: Bugaj – ustala, że w zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego zobowiązuje się Inwestora do prowadzenia badań archeologicznych przy realizacji inwestycji. Pozwolenie na badania archeologiczne Inwestor winien uzyskać przed otrzymaniem pozwolenia na budowę.

4.4. WYNIKAJĄCE Z UWARUNKOWAŃ OCHRONY PRZYRODY I RÓWNOWAGI EKOLOGICZNEJ

Formami ochrony przyrody, ustanowionymi na podstawie ustawy o ochronie przyrody, na terenie gminy Miłosław są:

- 1) rezerwaty przyrody: „Czeszewski Las” i „Dwunastak”;
- 2) park krajobrazowy: Żerkowsko – Czeszewski Park Krajobrazowy;
- 3) pomniki przyrody: „Aleja Lipowa” w miejscowości Bugaj, dąb „August” w miejscowości Czeszewo oraz dęby w miejscowości Sarnice.

Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.

Rezerwat przyrody „Czeszewski Las” został uznany rozporządzeniem Nr 35/2004 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 26. marca 2004 r. w sprawie rezerwatu przyrody (Dz. Urz. Woj. Wielk. Nr 47, poz. 1093 z dnia 14. kwietnia 2004 r.). Jest rezerwatem leśnym położonym na terenie gmin Miłosław i Żerków. Celem uznania za rezerwat przyrody omawianego obszaru było zachowanie, ze względów naukowych i dydaktycznych, kompleksu naturalnego lasów i starorzeczy na terenie zlewowym Warty wraz z ich typową dla lasów łęgowych florą i fauną.

Rezerwat przyrody „Dwunastak” uznany zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 5. maja 1959 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody [(M. P. z 1959 r. Nr 50, poz. 228); obwieszczenie Woj. Wielk. z dnia 4. października 2001 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody utworzonych do dnia 31. grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Wielkopolskiego Nr 123, poz. 2401)]. Jest również rezerwatem leśnym położonym na terenie gminy Miłosław. Celem jego uznania było zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu grądu niskiego, łęgu i lasu mieszanego o cechach zespołów naturalnych.

Park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Żerkowsko – Czeszewski Park Krajobrazowy został utworzony rozporządzeniem wojewody poznańskiego i kaliskiego z dnia 17. października 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Poz. z 1994 r. nr 21, poz. 210). Celem jego utworzenia była ochrona unikatowej, bardzo urozmaiconej rzeźby terenu, bogatych i ciekawych zbiorowisk roślinnych, rzadkich gatunków roślin i zwierząt, a także wartości kulturowych, związanych z interesującą przeszłością regionu.

Wartości historyczno – pamiątkowe objawiają się licznymi znaleziskami prehistorycznymi z różnych epok, cmentarzyskami oraz grodziskami. Swym zasięgiem obejmuje części gmin: Miłosław, Nowe Miasto n/Wartą i Żerków.

Jedynie park krajobrazowy nie posiada planu ochrony.

Plan ochrony zawiera w szczególności ustalenia do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Pomniki przyrody ustanowione przez Radę Miejską w Miłosławiu to:

- „aleja lipowa” w miejscowości Bugaj obejmująca 70 sztuk lipy drobnolistnej,
- dąb „August” w miejscowości Czeszewo, który stanowi jeden dąb szypułkowy,
- dęby w miejscowości Sarnice obejmujące 3 sztuki dębów szypułkowych.

5. CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami celami gminnego programu opieki nad zabytkami są w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

6.1. GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

Stosownie do art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez gminy.

Wójt, burmistrz lub prezydent miasta prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 26. maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 Nr 113, poz. 661) reguluje materię między innymi zakresu rzeczowego karty adresowej obiektu.

Karta adresowa zabytku zawiera w szczególności:

- wskazanie rodzaju zabytku,
- jego nazwę i miejsce położenia, z podaniem miejscowości, nazwy ulicy i numeru posesji oraz nazwy gminy i powiatu.

Kartę adresową włącza się do gminnej ewidencji zabytków po sprawdzeniu, czy dane zawarte w karcie ewidencyjnej są wyczerpujące i zgodne ze stanem faktycznym.

Gmina Miłosław prowadzi ewidencję zabytków, sporządzoną na podstawie kart ewidencyjnych i innych informacji dostępnych w zasobach Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu. Gminna ewidencja zabytków została sporządzona w 2010 roku, przy czym w zakresie archeologii zostanie sporządzone odrębne opracowanie, o czym mowa poniżej.

Gmina prowadzi również gminną ewidencję zabytków archeologicznych, która została opracowana w 2012 roku. Gminną ewidencję należy traktować jako proces polegający na uzupełnianiu i weryfikowaniu istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji uzyskiwanych od Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości, niezależnie od charakteru badań.

6.2. ROZPOZNANIE PERSPEKTYW TWORZENIA PARKÓW KULTUROWYCH NA TERENIE GMINY

Utworzenie parku kulturowego jest jedną z form ochrony zabytków. Tworzy się go w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Zadania w tym zakresie przekazane zostały w gestię samorządu terytorialnego – gminy. W tworzenie parków kulturowych zaangażowane są zarówno rada gminy, jak i jej organy wykonawcze. Sama decyzja o utworzeniu parku kulturowego podejmowana jest bowiem w drodze uchwały przez radę właściwej gminy (względnie uchwały dwóch lub więcej gmin albo związku gmin, jeśli park kulturowy położony ma być na ich obszarze), ona także zajmuje się zatwierdzaniem planu ochrony parku kulturowego, sporządzanego z kolei przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta). Działania organów gminy wymagają w tym zakresie uzgodnienia z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Dla parku kulturowego sporządza się obligatoryjnie miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Ponadto, na terenie parku kulturowego mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia, o których mowa w art. 17 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
- 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1 powołanej ustawy;
- 4) składowania lub magazynowania odpadów.

Zgodnie z zapisami *zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* na terenie województwa proponuje się utworzenie 23 parków kulturowych, w tym Miłosławskiego Parku Kulturowego Tradycji Ziemiańskiej.

Park ten miałby obejmować południowe tereny gminy Miłosław, a wśród nich: miasto Miłosław oraz miejscowości: Białe Piątkowo, Bugaj, Chrustowo, Kozubiec, Czeszewo, Orzechowo, Mikuszewo, Nową Wieś Podgórną i Chlebowo. Wymienione tereny obfitują nie tylko w najcenniejsze zabytki gminy, ale także zespoły folwarczne, zagrody czy liczne domy o wysokich walorach architektonicznych w skali regionu, położone na malowniczych obszarach chronionych pod względem przyrodniczo – krajobrazowym.

6.3. ZASOBY ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH, RUCHOMYCH I DZIEDZICTWA ARCHEOLOGICZNEGO, KTÓRE MOŻNA WYKORZYSTAĆ DLA TWORZENIA TRAS TURYSTYCZNYCH, ŚCIEŻEK DYDAKTYCZNYCH, ORGANIZACJI FESTYNÓW

Z uwagi na licznie występujące zabytki wpisane do rejestru, obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków, stanowiska archeologiczne oraz walory przyrody ożywionej i nieożywionej wyznaczenie atrakcyjnej trasy turystycznej wydaje się zasadne w południowej części gminy z uwzględnieniem miasta Miłosław.

Na analizowanym terenie mieszczą się wsie o bogatej i dobrze zachowanej zabudowie, położone w Żerkowsko – Czeszewskim Parku Krajobrazowym oraz dwóch rezerwach. Wytyczenie trasy rowerowej prowadzącej wzdłuż urokliwie meandrującej rzeki Warty, pośród lasów oraz zabytków, także archeologicznych, miejscowości Czeszewo, Orzechowo czy Kozubiec pozwolą cieszyć się użytkownikom zarówno widokami, ciekawą florą i fauną, jak i spełnią funkcję poznawczą w zakresie dziedzictwa kulturowego.

Natomiast ścieżki dydaktyczne można opracować w oparciu o poszczególne kategorie zabytków, na przykład:

- 1) ścieżka zespołów folwarcznych i ich pozostałości wiodąca przez Biechowo – Pałczyn – Kęblowo – Lipie – Franulka – Chrustowo – Mikuszewo – Czeszewo – Kozubiec – Bugaj – Białe Piątkowo;
- 2) ścieżka budownictwa sakralnego Czeszewo – Miłosław.

Miejscem organizacji imprez masowych w formie festynów z powodzeniem mógłby stać się zespół pałacowy usytuowany w mieście Miłosław przy ul. Zamkowej. Rozległe połacie parku krajobrazowego, monumentalne budowle oraz dobra dostępność komunikacyjna winny zostać częściej wykorzystywane we wskazanym celu.

6.4. SPOSOBY REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH CELÓW GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI, O KTÓRYCH MOWA W PKT 5 WRAZ Z ZADANIAMI

Realizacja celów gminnego programu opieki nad zabytkami, które zostały określone w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, odbywać się będzie przede wszystkim poprzez: w pełni świadome, aktywne i konsekwentne korzystanie przez samorząd lokalny z jego kompetencji w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Część podejmowanych działań powinna być efektem współpracy pomiędzy sąsiadującymi ze sobą gminami, jak i samorządem powiatu czy województwa. Wspólne przedsięwzięcia, ze względu na siłę przebicia i zaangażowanie większej liczby osób i instytucji, mają realną szansę na ich realizację.

Zadania służące realizacji celów *Programu* przedstawiono poniżej.

Zadanie	Podmiot odpowiedzialny	Termin realizacji
Udostępnienie <i>Programu opieki nad zabytkami dla gminy Miłosław na lata 2015-2018</i> na stronie internetowej Urzędu	Referat organizacyjny, kadr i edukacji Urzędu Gminy Miłosław	2015
Aktualizacja <i>Gminnej ewidencji zabytków</i>	Referat organizacyjny, kadr i edukacji Urzędu Gminy Miłosław	2015
Przygotowanie <i>Gminnej ewidencji zabytków</i> w wersji cyfrowej	Referat organizacyjny, kadr i edukacji Urzędu Gminy Miłosław	2015
Udostępnienie cyfrowej wersji <i>Gminnej ewidencji zabytków</i> na stronie internetowej Urzędu	Referat organizacyjny, kadr i edukacji Urzędu Gminy Miłosław	2015

Kontrola oznakowania zabytków	Referat organizacyjny, kadr i edukacji Urzędu Gminy Miłosław i Starostwo Powiatowe we Wrześni	2015 – 2018
Przygotowanie uchwały Rady Miejskiej w Miłosławiu w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru	Referat organizacyjny, kadr i edukacji Urzędu Gminy Miłosław	do 2018
Kontynuowanie akcji porządkowania i popularyzowania cmentarzy	Referat organizacyjny, kadr i edukacji oraz Referat infrastruktury, ochrony środowiska, rolnictwa i leśnictwa Urzędu Gminy Miłosław	2015 – 2018
Współpraca z właścicielami zabytków oraz określenie zasad udostępniania tych obiektów zwiedzającym	Referat organizacyjny, kadr i edukacji Urzędu Gminy Miłosław	2015 – 2018
Systematyczne gromadzenie informacji archiwalnych (map, pocztówek, fotografii) dotyczących dziejów miasta Miłosław we współpracy z mieszkańcami pamiętającymi z własnego doświadczenia lub z opowieści dawne, ważne wydarzenia	Referat organizacyjny, kadr i edukacji Urzędu Gminy Miłosław	2015 – 2018
Udzielanie pomocy osobom zainteresowanym w kontaktach ze służbami ochrony zabytków w ramach planowanych prac rewitalizacyjnych	Referat organizacyjny, kadr i edukacji Urzędu Gminy Miłosław	2015 – 2018
Informowanie w sposób indywidualny właścicieli zabytków o możliwościach i źródłach finansowania prac przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków	Referat organizacyjny, kadr i edukacji Urzędu Gminy Miłosław	do 2018 oraz w zależności od zmian przepisów
Prowadzenie monitoringu w zakresie zmian przepisów obowiązujących w dziedzinie opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego	Referat organizacyjny, kadr i edukacji Urzędu Gminy Miłosław	do 2018
Prowadzenie bieżących remontów i prac konserwacyjnych przy zabytkach stanowiących własność lub współwłasność Gminy	Referat infrastruktury, ochrony środowiska, rolnictwa i leśnictwa Urzędu Gminy Miłosław	do 2018

Władze gminy powinny włączyć tematykę ochrony dziedzictwa kulturowego do wszelkich dokumentów o charakterze strategicznym. Należy opracować nowe studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla gminy Miłosław, a także objąć miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego obszary wymagające szczególnej ochrony ze względu na uwarunkowania historyczne i przyrodnicze. W obrębie historycznego założenia miasta Miłosław należy ustalić zasady zagospodarowania przestrzeni, które respektować będą walory istniejącej tkanki miejskiej i zastany układ ulic i kwartałów zabudowy.

Istotnym zadaniem, jakie wyznaczyły władze samorządowe jest przeprowadzenie rewitalizacji rynku – Placu Wiosny Ludów w mieście Miłosław. Prace nad tym przedsięwzięciem zostały jednak zawieszono ze względu na brak środków finansowych na realizację inwestycji.

Tym nie mniej jednak, projekt zakłada powstanie dwóch stref: reprezentacyjnej i rekreacyjnej. Pierwsza zostanie zlokalizowana po stronie północnej, wokół pomnika – głazu ku czci strajkujących dzieci. Wokół pomnika ustawione zostaną ławki otoczone zielenią. Rynek otaczać będą drzewa.

Po stronie południowej, wokół klombu, na specjalnie w tym celu wykonanym wyższym poziomie terenu, zostanie wyznaczona część rekreacyjna, w której wybudowana zostanie toaleta publiczna i przeniesiony zostanie kiosk. Droga, aktualnie przecinająca plac zostanie zlikwidowana. Płyta rynku, w zależności od posiadanych środków finansowych, zostanie pokryta kostką granitową albo betonową. Droga krajowa zostanie zwężona, a parkingi usytuowane obecnie bezpośrednio przy niej, zostaną oddzielone, przy zapewnieniu niezależnego dojazdu do miejsc postojowych. Przystanki autobusowe zostaną przeniesione. Dodatkowo, wzdłuż wschodniej pierzei rynku powstaną parkingi.

7. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Dostępne instrumentarium służące realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wynika z obowiązujących regulacji prawnych, ale także z realiów finansów publicznych i instrumentów prawno – ekonomicznych.

Instrumenty realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami można zaszeregować do następujących grup:

- 1) instrumenty prawne;
- 2) instrumenty finansowe;
- 3) instrumenty społeczne;
- 4) instrumenty koordynacji;
- 5) instrumenty kontrolne.

Do instrumentów prawnych należą:

- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego jako akty prawa miejscowego,
- dokumenty (decyzje, postanowienia) wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- lokalny program rewitalizacji,
- parki kulturowe,
- programy opracowywane na szczeblu krajowym i wojewódzkim w zakresie dziedzictwa kulturowego.

Do instrumentów finansowych należą:

- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania,
- nagrody,
- zachęty,
- fundusze europejskie.

Do instrumentów społecznych należą:

- edukacja,
- informacja,
- promocja,
- współdziałanie z organizacjami społecznymi,
- zwiększanie liczby miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Do instrumentów koordynacji należą:

- projekty i programy dotyczące dziedzictwa kulturowego zapisane w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach i planach rozwoju,
- plany związane z rozwojem infrastruktury technicznej,
- programy związane z ochroną i kształtowaniem środowiska,
- plany ochrony ustanowione dla parków krajobrazowych i kulturowych,
- program rewitalizacji,
- umowy i porozumienia.

Do instrumentów kontrolnych należą:

- aktualizacja gminnej ewidencji zabytków,
- monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego, w tym infrastruktury technicznej,
- monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, w tym stanu technicznego obiektów zabytkowych.

8. MONITORING DZIAŁANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na wójta, burmistrza, prezydenta miasta obowiązek sporządzania co 2 lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji *Programu*, uwzględniająca:

- 1) wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania *Programu*;
- 2) efektywność ich wykonania.

Ocena taka wykonywana jest na podstawie przyjętych kryteriów i wskaźników oraz wyników podejmowanych działań na rzecz realizacji *Programu*. Zestawienie propozycji kryteriów i wskaźników przedstawiono poniżej:

- 1) poziom, w ujęciu procentowym, wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami;
- 2) wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów;
- 3) wartość finansowa wykonanych prac remontowo – konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych tym pracom;
- 4) poziom, w ujęciu procentowym, objęcia terenu gminy obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego;
- 5) liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy;
- 6) liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej;
- 7) przeanalizowanie ilości i efektów spotkań z przedstawicielami służb konserwatorskich;
- 8) ocena stanu utrzymania obiektów zabytkowych będących w gestii samorządu lokalnego.

9. WYBRANE ZEWNĘTRZNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z jej zapisami „osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku”.

Osoba fizyczna (...) może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Dotacji takich udziela również:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego,
- wojewódzki konserwator zabytków,
- organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Ponadto, wsparcie finansowe mogą stanowić środki ze specjalnie powołanych do tego funduszy, w tym funduszy Unii Europejskiej.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE:

Raport o stanie zabytków w gminie Miłosław, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu, Poznań, 2004.

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami – Poradnik metodyczny – praca zbiorowa, Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków, Warszawa, 2008.

Zabytki architektury i budownictwa w Polsce – Województwo Poznańskie, Ośrodek Dokumentacji Zabytków, Warszawa, 1998.

Archeologia Powiatu Wrzesińskiego, Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich | Oddział w Poznaniu, Poznań – Wrzesnia, 2003.

Miłosław, Bogdan Kucharski, Wielkopolska Biblioteka Krajoznawcza, Poznań, 1997.

Rejestr zabytków województwa poznańskiego i wielkopolskiego udostępniony na stronie WUOZ w Poznaniu.

Dane z Urzędu Gminy w Miłosławiu.

Dane z www.stat.gov.pl.

Dane z Muzeum Archeologicznego w Poznaniu (www.muzarp.poznan.pl).

Dane z www.regionwielkopolska.pl.